Cumhuriyet

15 EYLÜL 1985

SİYASET 85

PARASIZ PAZAR EKİ
89

Haftanın Konuğu: **4/5**
ANAP'taki gelişmeler **5**
Meclis Başkanlığı Seçimi: **6**

Bu boğa beni öldürdü: **10/11**
Fellini ile Söyleşi: **12**
Yemek: **13**

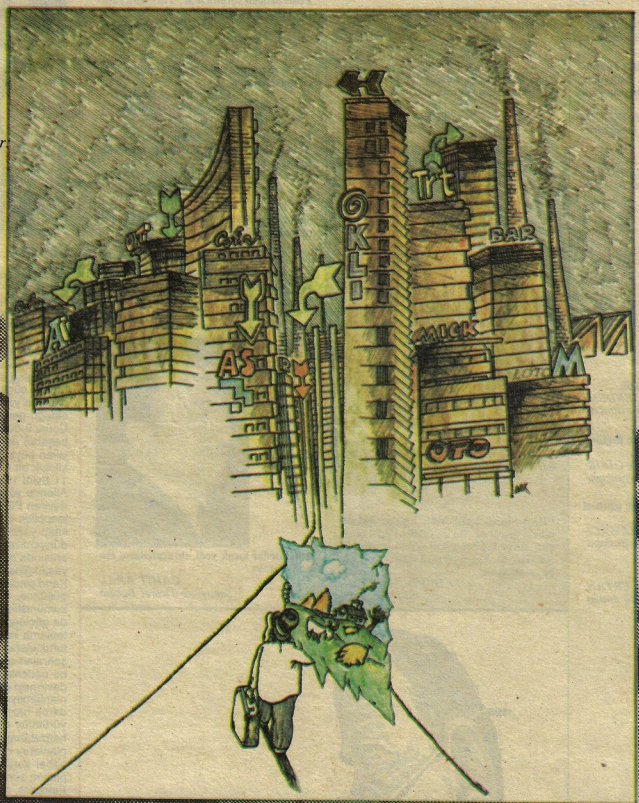

Kazanılmasına az bir zaman kala

SERBEST DOLAŞIM HAKKI

7/8/9

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Türk toplumu ölüm cezasını kaldırmaya hazır değildir.

NECAT ELDEM
Adalet Bakanı

●

Kimin bilgisayarı iyi ulan...

VEHBİ DİNÇERLER
MEGS Bakanı

●

Benim başında bulunduğum Milli Takımlar zafer kazanmaya alışmıştı. Aldığımız yenilgilerden sonra bile sahayı başımız dik terk ederdik.

COŞKUN ÖZARI
Milli Takım Teknik Direktörü

●

Türkiye'yi örnek alın.

ROLF GEBERTH
OECD Türkiye Konsorsiyumu Başkanı

●

Bütçe açığı tehlikeli oranda değil.

KAYA ERDEM
Başbakan Yardımcısı

●

Yahu ben öyle büyük şarkıcı falan değilim. Provaya mrovaya ne gerek var.

FATMA GİRİK
Sinema oyuncusu

●

YÖK ile üniversiteler, kusursuzluk merkezi oluyor.

İHSAN DOĞRAMACI
YÖK Başkanı

●

Ben Namık Kemal'e benzerim.

BİROL ERTAN
Milli amigo

●

Reformcu bir başkan olarak hatırlanmak isterim.

FERDİNAND MARCOS
Filipinler Devlet Başkanı

●

Türk halkı sandviçe esir düşmüş ve ortadirek lokantaya girip yemek yiyemez duruma gelmiştir.

ERSİN FARALYALI
TOB Başkanı

●

Türkiye'de solun acıklı durumu onun fikri yetersizliğinden ibaret değil, ahlâkî değerler itibariyle de solu, karşıma alıp tartışma yapabileceğim bir siyasi kamp olarak görmüyorum.

İSMET ÖZEL
Milli Gazete yazarı

Ben başkan olsaydım sizi teşvik ederdim. Şansınız yokmuş.

İHSAN ALYANAK
Eski İzmir Belediye Başkanı

●

Tarımın en önemli hadiselerinden biri üretimdir.

HÜSNÜ DOĞAN
Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanı

●

Koca kartalda ne numaralar var. Meclis açıldıktan sonra bir ay zarfında görecekler.

ŞEVKET YILMAZ
Türk-İş Genel Başkanı

OSMANLILI LAŞTIRAMADIK LARIMIZDAN MISINIZ?

Söğüt'te yeniden başlatılacak uyanışlar için gayret gösteren herkese minnettarım.

AHMET KABAKLI
Tercüman Gazetesi yazarı

●

Geçenlerde küçük bir kitapçı dükkânına uğradım. Bazı Osmanlıca eserler vardı... Ve kitapçı anlattı: Seksen küsur yaşlarında bir ninemiz getirmiş bunları. Verirken de dert yanmış: "Bari siz alın da bir işe yarasın. Bir kısmını ehline verin, bir kısmı da sizde kalsın." Bir pir-i faninin dudaklarından dökülen acı sözler, kara haberler!.. Demek bunları okuyan yok, okuyup anlayan yok.

SADIK ÖZARSLAN
Milli Gazete yazarı

●

Osmanlı devleti laikti. Hatta Osmanlı devleti Tanzimat'tan evvel daha da laikti.

VEHBİ DİNÇERLER
MEGS Bakanı

●

"Böyle birisi nasıl Milli Eğitim Bakanı olur?" diyorlar. Bu da takdir-i ilahi efendim. Bizim laikliğe aykırı iş yaptığımıza akıl ermiyor. Eğer aklı eren varsa Allah için bana anlatsın.

VEHBİ DİNÇERLER
MEGS Bakanı

Memleketi kurtarmak için zam yapıyoruz.

MUSTAFA TAŞAR
ANAP Genel Sekreteri

●

Fenerbahçeli futbolcular, Türk antrenörlerinden daha üstün.

FİKRET ARICAN
Fenerbahçe Kulübü Başkanı

●

Her şeye rağmen umutluyuz. Umutlar boşa çıkmayacaktır.

EKREM PAKDEMİRLİ
Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı

●

Eğer Sayın Özal, Sunalp'laşırsa veya ANAP, MDP'leşirse, bu durum memleketin hayrına olur.

TURGUT SUNALP
Eski MDP Genel Başkanı

●

Sanatsever devlet adamlarının bizde nesli tükendi galiba.

AKİF REHA
Milli Gazete yazarı

●

Enflasyonun bir şişireni var.

AYDIN GÜRKAN
HP Genel Başkanı

●

İthalatçılar kazık yedi, ihracatçıların morali bozuk.

CAHİT ARAL
Sanayi ve Ticaret Bakanı

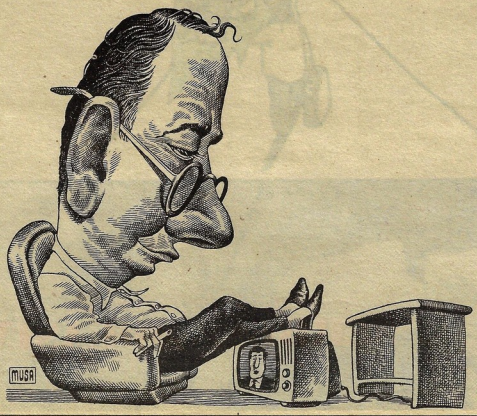

haftanın portresi

Çelimsiz diktatör PINOCHET

Şili diktatörü Augusto Pinochet 25 Kasım 1925'te bir liman kenti olan Valparaiso'da bir gümrük memurunun üç çocuğundan biri olarak dünyaya geldi. Pinochet her sabah saat altıda yataktan kalkıyor, günde en az 12, çok kere altı saat çalışıyor ve 69 yaşında olduğu halde formunu karate ve jogging ile koruyor. Bunun önemi büyük, çünkü gençliğinde subay okuluna yaptığı iki başvuru, çelimsiz olduğu gerekçesiyle reddedilmişti. Üçüncü denemede okula girmeyi başaran Augusto Pinochet, subaylık yılları boyunca kendine iyi bakarak 84 kiloluk bir cüsseye erişti.

11 Eylül 1973'de sosyalist Salvador Allende yönetimini kanlı bir darbeyle deviren Pinochet, askeri okulda jeopolitik dersleri verdiği yıllarda iki de kitap yazdı. Her iki kitabında da dünyamızın komünizm ve Batı arasında durmak bilmeyen bir savaş yaşadığına olan inancını anlatıyordu. Kendisinde tutku halini alan bu düşünce, 1948'de ilk kez komünistlerle yüzyüze kalınca daha da güçlendi. O sırada ordunun bir toplama kampında komünist tutuklulara nezaret ediyordu. Daha sonraları otobiyografisini yazdığında bu nedenle Salvador Allende'yi devirmeyi daha 1972 ortalarında planlamaya başladığını yazdı. Gerçi darbe hazırlığını başından beri yürütmüş olan bir çok subay hafızalarını yoklayınca, Pinochet'ye planlarını darbeden iki gün önce haber verdiklerini hatırladılar. Darbe planını son anda öğrenmesine rağmen Pinochet, rolünü iyi oynadı ve kısa süre içinde dört kişilik cuntanın lideri haline geldi. Darbeden beş yıl sonra, kendisine iktidarın sivillere devredilmesi gerektiğini hatırlatan Hava Kuvvetleri Komutanı Leigh'i kolaylıkla görevden alarak gücünü de kanıtladı.

Demokrasi anlayışını **"Şili, anayasa ilkeleri uyarınca bir kez daha tam demokrasiye doğru ilerliyor. Bu bağlamda, demokrasiye dönüş için görüşme yapılması söz konusu değildir."** biçiminde özetleyen Pinochet toplumun bazı kesimlerinden yıllarca destek görmesine rağmen sivillere o kadar az güveniyor ki kendisinden yana olanlara bile siyasi faaliyet izni vermiyor.

haftanın fotoromanı

Sarıyer Belediye Başkanı Ali Sandıkçı ve eşi Ülkü Sandıkçı. *(Fotoğraflar: ENDER ERKEK)*

dünya kulisi

GÜNEY AFRİKA

Siyahların kanı ihraç ediliyor

Güney Afrika'da beyazlara kesinlikle bir siyahtan alınan kanın nakledilmemesi, ama buna karşılık 800 bin maden işçisinden her 56 günde bir kan alınması, son yıllarda ülkedeki kan bankalarında konserve kan miktarının aşırı miktarda artmasına neden oldu. Bu birikmeyi fark eden bazı Japon eczacılık firmaları hemen kolları sıvayarak, Güney Afrika'dan kan ithal etmeye giriştiler. Siyahlardan alınan kanların ihraç edilmesini üstlenen Güney Afrikalı firma ise, beyazların elindeki "Ulusal Kan Ürünleri Merkezi."

ŞİLİ

Üs mü, iniş alanı mı?

Santiago'daki Amerikan Elçiliği'nin aksini iddia etmesine karşın, Şili'nin Büyük Okyanus'taki Paskalya Adası, bir Amerikan üssüne dönüştürülüyor. Şili Savunma Bakanı adadaki uçuş pistinin 3.5 kilometre daha uzatılacağını açıklarken, Santiago'daki Amerikan Elçiliği, adanın Amerikan uzay araçları için iniş alanı olarak kullanılacağını iddia ediyor.

FEDERAL ALMANYA

Barışçı askeri helikopter

Federal Almanya'daki Messerschmit-Bölkow-Blohm firması, bu yılın başından itibaren Şili'ye, geçen haziranda beri de Güney Afrika'ya askeri alanda kullanılmak üzere üretilmiş BO 105 helikopterleri ihraç ediyor. Ancak her nasılsa bu helikopterler alıcı ülkeye vardıklarında birer barış güvercini oluyorlar. Firma tarafından dergilere verilen "BO 105-Askeri Helikopter" şeklindeki reklamların, helikopterlerin niteliğini yeterince açıklamasına ve Güney Afrika Polis Bakanı Louis Le Grange'nin helikopterleri "iç karışıklıklar" sırasında kullanacaklarını söylemesine rağmen, MBB Sözcüsü Eduard Roth, Güney Afrika'ya gönderilen helikopterle:in "tıpkı bütün otomobiller gibi bir taşıma aracı" olduğunu savunuyor.

ABD

Anne ve babalara uyarı:

Eskiden beri şarkılarında açık saçık sözler kullanmaktan kaçırmayan pop şarkıcıları, tutucu Amerikan aileleri karşısında taviz vermekten kurtulamadı. Sonbahar aylarından başlamak üzere bütün plakçılar, metninde genel ahlaka aykırı sözlerin bulunduğu plakların üstüne "Anne ve babalara uyarı: Müstehcen metin" notunu düşecekler. Yüksek kademeden politikacı eşlerinin söz sahibi olduğu bir dernek, bununla da yetinmeyerek şarkının içinde kullanılan ahlaka aykırı sözlerin türünün, yani intihardan mı, alkolden mi, yoksa sekstен mi bahsedildiğinin belirtilmesini istiyor.

HAFTANIN KONUĞU

ABDÜLMECİT DOĞRU

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Abdülmecit Doğru'nun önündeki son hedef Everest Tepesi(Fotoğraf: AHMET TAN)

AHMET TAN

"Mübarek hilalli yıldızlı al bayrağımız Komünizma Tepesi'nde ne çırpınıyordu, bir görseniz. Oraya ne de yakışıyordu. Dünyada böyle bir olay ilk kez oluyordu. Bir Türk ilk defa böyle bir başarı kazanıyordu. Rus televizyonu, gazeteleri başta olmak üzere birçok ülkenin yayın organları olayı büyük bir şekilde yansıtıyorlardı."

Profesör **Abdülmecit Doğru,** oldukça buruktu. Benzer ilgi maalesef kendi anayurdunda gösterilmemişti.

Everest'ten sonra dünyanın en yüksek lardan her yıl milyonlarca lira haksız ve fahiş kazanç sağlayan 5-10 **"cerbezeli kişi"**nin yollarını tıkamış. Belgelerini iptal etmiş. Ve Ağrı Dağı'nda öncelikle yöre halkının hakkı vardır diyerek, bu dağı iyi bilen, inanılır, tecrübeli, bilgili dürüst köylülerin bazılarına mihmandarlık belgesi vermiş. Ama "Mafya" azgınlık ve bölücülük yapmaya başlamıştı, **"Eşekçilerden dağcı olur mu?"** Ancak Profesör Doğru, sonuna kadar mücadeleye kararlı:

"Ağrı, disiplin ve hakkaniyet içinde dağları seven vatandaşlarımıza ve mihmandar eşliğinde tüm dünya vatandaşlarına açık-

"Yüksek irtifanın insan sağlığına muazzam faydaları vardır. Nitekim dünyanın en uzun ömürlü insanlarının dağlık bölgelerde, özellikle Kafkas Dağları'nda bulunması tesadüf değildir. Bu anlamda sağlık bakımından orta yükseklikteki bölgelerde yaşayanlar, deniz sahili seviyesindekilere nazaran daha şanslı durumdadır."

Bu noktada Prof. Doğru, Ankara'da yaşayanlara (ya da yaşamak zorunda olanlara) büyük bir de müjde veriyor. Ege veya Akdeniz sahillerinde hele de İstanbul'da yaşamadıkları için üzülenlerin üzüntüsü boş yere. Çünkü, Ankara'nın rakımı sağlığa daha yararlı. (Hava kirliliği ise ayrı bir konu..)

"Yüksek yerlerde yaşayanların beden sağlıkları yanında fikir sağlıkları da yerindedir" diyen Prof. Doğru, **"Türk miletinin tarih boyunca dinamik ve sağlıklı bir millet olması"**nın sırrının ise, Türklerin Orta Asya'nın 2500-3000 rakımlı yaylalarından gelmiş olmasında yattığını anlatıyor.

Ardından soruyor:

"Siz hiç sahillerde yaşayıp da yüz yaşına ulaşmış ya da altmışına, yetmişine gelip de hastalık çekmeyen birine rastladınız mı? Rastlayamazsınız, ama gidin yaylalara Posof'a, yetmişine gelmiş hastalık nedir bilmez insanlarla doludur."

Prof. Doğru, yılda birkaç kez bir süre rakımı yüksek yerlerde yaşamak gerektiğini, daha sonra aşağı inildiğinde bu durumun sağlık üzerinde etkisinin "müthiş" olduğunu ifade ediyor.

"Rakım değişikliği, hücreler üzerinde adeta sağlık ve gençlik aşısı etkisi yaratıyor. Yukarıya çıkınca, havada oksijen azalır. Organizma bu eksikliği kapatmak üzere mevcut duruma ayak uydurmak üzere harekete geçer. Vücut ekstra özellikler geliştirir. Daha sonra aşağıya inince, vücutta büyük bir ferahlık ve dinamiklik ortaya çıkar."

Profesör, dünyanın en dağlık ülkelerinden birinde yaşadığımız halde dağcılıkta da fark, hem bu 1200 yıldan fazla, hem de az. Profesör Ali Vehbi Bey'in "Avrupa'nın tepesi"ne diktiği bayrak, 80 yıl sonra Profesör **Abdülmecit** Bey gibi **"dağlara sevdalı biri çıkmasa, durduğu yerde duracak. Rekorları, başarıları hep Batılılar gösterecek, bize de bunları okuyup konuşmak düşecek.. Olmaz böyle şey.."**

Türkün bayrağı, dağcılık alanında da yükseltilmeli, en yüksek tepelere dikilmelidir. Bu inanç ve kararla Profesör Doğru, geçen temmuzda atalarımızın geldiği Orta Asya'ya doğru yönelmiş ve on yedi milletin dağcıları arasında Türk bayrağını Sovyetler'in Komünizma Doruğu diye andıkları dünyanın ikinci yüksek tepesine dikmiştir. Şimdi hedef, "Dünyanın Tepesi" Everest'tir. Kuşkusuz, önümüzdeki yıllarda, Doğru, Everest'te yönelirse, Türk dağcılığı ile Batı dağcılığı arasındaki mesafe kapanacaktır. Çünkü Fransızların Everest'e tırmanmayı başarmaları ise şunun sırasında 1950 yılındadır.

Eğer Prof. Doğru veya onun izinde bir başka yurttaşımız Everest'e bayrağımızı dikerse, ilk Türk dağcısı Ali Vehbi'nin 120 yılda kapatabildiği açık, 35-36 yıla inmiş olacak.

Profesör Doğru ile Tıp Fakültesi Hastanesi'ndeki Anabilim Dalı Başkanlığı odasında konuşuyoruz. Duvarlarda bulutlarla zirvelerin kucaklaştığı renkli dağ resimleri var. Dağ resimleri tavana kadar koyu renk tahta kaplı iç sıkıcı duvarlar üzerinde doğaya açılan birer pencere gibi.

Prof. Doğru 55 yaşında. Sihhatli mi sıhhatli görünüyor. Görünüşü kadar biraz önceki el sıkışında "sırım gibi" sözünü anımsatıyor.

Doğru, bunu neye borçlu?

"Haftada iki gün Çankaya yokuşunu koşarak çıkarım. Çarşamba günleri yüz defa zıplarım. İki ayda bir dağa çıkarım. Ve bunu yaparken de ağır yük taşırım. Ayrıca beslenmeye çok önem veririm. Her gün yaz kış, memleketim Ardahan'dan getirttiğim yayla çiçeği balından bir çay barda-

Türkiye'nin tek Lenin Dağı Nişanı taşıyan dağcısı Prof. Doğru:

Dağcılık peygamberlik gibidir

ziyesi olan Sovyetler Birliği'ndeki Pamir Dağları üzerindeki Komünizma Tepesi (Peak Communizma)ni bir Türk vatandaşının tarihte ilk kez "fethetmiş" olması "tarihi bir olaydı". Yabancılar, 17 milletin arasında tepeye tırmanan ve Türk bayrağını dikip, küçük bir Kuranı Kerim'i 7500 metrelik bu yüksekliğe gömen 55 yaşındaki Türk cerrahına **"Süpermen"** adını takmışlardı. Prof. Dr. Doğru, halen Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı Başkanı. Ama gönlünü ve ruhunu kaptırdığı iş dağcılık.

"Tepeleri dumanlı yedi renk üstüne hareli dağlara olan" sevdası, Ardahan'da dünyaya gözlerini açtığı günlere kadar dayanıyor. Ancak **"bu sevdanın muhabbetini doya doya yaşama"** imkânına kırk yaşından sonra kavuşmuş.

"Zaten diyor, **dağcılık peygamberlik gibidir, ancak kırkından sonra gelir.."**

Profesör Doğru'ya "vahiy" bundan on beş yıl kadar önce, ABD'de Colorado Dağları'nda inmiş. Colorado Üniversitesi'nde cerrah-öğretim üyesi olarak çalıştığı sıralarda, çevresindeki meslektaşlarının etkisi ile dağcılığa olan meraktını fiiliyata dökmüş. O gün bugündür dağlarda…

Bir süre önce de Türkiye Dağcılık Federasyonu Başkanlığı görevine getirilen Doğru, ilk ve önemli icraatını, Ağrı Dağı'nı "dağcılık mafyası"ndan temizleyerek gerçekleştirmiş. Daha önceki dönemlerde hernasılsa elde edilen dağcılık mihmandarlık belgeleri ile Ağrı Dağı'na çıkan yabancı-

tır. Bu bölücü kişiler madem dağcılığı bu kadar seviyorlar, memleketimiz dağ dolu, gitsinler oralara çıksınlar…"

Ağrı Dağı'nın "stratejik önemi, burada serbestçe dolaşılmasına engel olmayı gerektiriyor" yolundaki görüşlere Profesör Doğru karşı çıkıyor:

"Yok efendim, yıldızlardan, peyklerden haberleşme ve resimleme mümkün.. Bugün bir peykten bir garnizonda oturan subayın

çok geri olduğumuzu belirtiyor. Dağcılık, sporlar içinde **"en sıhhi, en medeni"** olanı. Dağcılıkta **"rakip veya hasım"**, bir tarafın yenilmesi, üzülmesi yoktur. Dağcılık, bir kültür ve erginlik meselesidir. Dünyadaki dağcıların yüzde 99'u okumuş aydın insanlardır. Bir profesörün boksörlük, pehlivanlık yaptığı görülmemiştir, ama dağ sporunu icra edenlerin önemli bölümü bilim adamlarıdır.

Benim için laf çıkarttılar, "Turancı" diye, "rkçı" diye.. Ne demek Turancılık? Memleketini, insanını sevmek niye Turancılık olsun? Bu Turancılık sözü İsmet Paşa'nın uydurması. Milliyetçiliği bu "Turancılık balgamı" ile öldürmek istiyorlar. Dava bu. Türk ordularını, Türkistan'ı almak için Rusya'ya saldırtmak istiyorlarmış. Efendim kim saldırtır. Sivil adamın elinde ordu olur mu? Allahaşkına. Neyse geçelim bu safsataları.

rütbesini, elinde tuttuğu gazetenin manşetinin, okuduğu kitabın başlığının resmini çekiyorlar.. Dağın yalnız batı yüzü yabancılara açıktı. Biz işbaşına gelir gelmez, doğu yüzünü de yabancılara açtık. Şimdi dağın her tarafı serbest…"

Doğru, bilgisizlik ve cehalet yüzünden dağlardan özellikle Ağrı'dan korktuğumuzu söylüyor.. **"Oysaki dağlar, insanın, insanlığın en büyük dostu.."**

Dünya dağcılığının tarihi, Fransız Devrimi öncelerine dek gider. 1786 yılında Mont Blanc'a tırmanan **Dr. Peccard,** bu sporun öncüsü olmuştur. 1906 yılında ise bir Türk bilim adamı Profesör **Vehbi Bey** ise, Fransız meslektaşından tam 120 yıl gecikmiş ile Osmanlı bayrağını avru tepeye dikerek Türk dağcılığının önderi oldu.

Ama Profesör Doğru'nun anlattıklarına bakılırsa, dünya dağcılığı ile aramızdaki

gı yerim.. Sigara migara elbette yoktur.."

"Sadede" geliyoruz:

Dağcılık için neler gerekli?

"Çok iyi teorik dağcılık bilgisi lazım. Yarıklardan nasıl geçilecek, kayalara nasıl tırmanılacak gibi.. Sonra çok iyi kaliteli dağcılık malzemesi, halat, halkalar, kask, küçük bir çadır, uyku tulumu, plastik özel botlar. Çünkü deri, suyu içeriye emiyor. Daha sonra da eksiğe dönüp bu oluyor. Su geçirmez plastik bot. Tabii bu daha çok 4 bin metrenin üzeri için gerekli. Botun altına takılan dişliler. Kuştüyü anorak, pantolon, matara, ocak vesaire..

Ayrıca dağcılık için en önemlisi, tıbbi bilgidir. En kudretli dağcılar 35-40 yaş civarındadır. Everest'e çıkanların hepsi bu yaşlardır. Benim tabip olarak avantajım var. Dağcılığımdan doktorluğum, doktorluğumdan da dağcılık istifade ediyor. Bugün birçok Batı ülkesinde 'Yüksek İrtifa Fizyolojisi' diye ayrı bir bilim dalı teşekkül etmiştir. Birçok ülke, dağların 5 bin metre, 6 bin metre yükseklerinde tıp laboratuvarı alınarak araştırmalar yapmaktadırlar. Benim de bu konuda Ağrı zirvesinde araştırmalarım vardır. Bunlar İngilizce yayımlanacak olan tıbbi araştırmalar, öyle uyduruk gazete havadisleri değil."

Daha sonra konu, Profesör Doğru'nun, Sovyetler Birliği dağlarındaki kendisinin "süpermen" diye anılmasına neden olan "eylemlerine" geliyor. Doğru, ABD'de "sardırdığı dağcılık muhabbeti"ne Türki-

ye'ye döndükten sonra önce yurt içindeki yüksekliklerde, daha sonra da Sovyetler'de Kafkasya'da ve Orta Asya'da devam etmeye yönelmiş.

Bir üniversite öğretim üyesi olarak "Türkiye'de dağ kalmamış gibi, gidip Rusya'da dolaşmasına" cevreden itiraz edenler, satasanlar olmamış mı? **"Olmaz olur mu? Laf çıkarttılar, 'Turancı' diye, 'ırkçı' diye.. Ne demek Turancılık? Memleketini, insanını, aslını sevmek niye Turancılık olsun? Bu Turancılık sözü, kaldı ki Rahmetli İsmet Paşa'nın uydurması. Milliyetçiliği bu Turancılık bağamı" ile düşünmek istiyorlar. Dava bu. Türk ordularını Türkistan'ı almak için rusya'ya saldırtmak istiyorlarmış. Efendim, kim saldırtır. Sivil adamın elinde ordu olur mu? Allah aşkına. Neyse geçelim bu safsataları...."**

Abdülmecit Doğru, kendisine "Turancı" denildiğini belirtiyor. **"Türkiye'de hangi Turancının yakasında Sovyet yetkililerinin taktığı Lenin Dağı Nişanı"** olduğunu soruyor.

"Çok şükür, Lenin Nişanlı Turancı tanıdığımız olmadığını" belirtiyoruz.

Doğru, ABD dönüşü, resmi başvuru ile Sovyetler'e gidiyor. Kafkas Dağları'nın Ağrı'dan da yüksek Elbruz Tepesi'ne Türk bayrağını dikiyor. Daha sonra 1983 yılı temmuzunda Kırgızistan'da Pamir-Tanrı Dağları üzerindeki Lenin Tepesi'ne çıkıyor. Buraya da bayrağımızı dikiyor.

Sovyet yetkilileri, Prof. Doğru'ya başvurularında bir engel çıkarmıyorlar mı?

"Hayır, katiyen, aksine son derece yardımsever ve konuksever davranıyorlar. Sovyetler Birliği, muazzam disiplinli ve güçlü bir ülke. Benim bir tespitim var. Dünyada ilerlemeyi tıpkı, fert başına düşen milli gelir kriteri gibi (fert başına düşen disiplin ve ciddiyet) temsil eder. Sovyetler Birliği bugün dünyada gücünü ve ilerliliğini bu sayede elde etmiştir. Disiplin ve ciddiyet, Rusya'da dağların tepesinde bile tam manası ile vardır. Dağlarda kaldığımız kamp görevlileri, her gün eksi 30-40 derecede tertemiz giyinmekte, traş olmaktadır. Bizlere son derece güler yüzlü davranmaktadırlar. Onların hükümran bir devlet olarak kültürlerine ve devletlerine saygımız vardır."

Profesör Doğru, Sovyet Orta Asyası'nda iki yıl önce Lenin Tepesi'ne, bu yıl Komünizma Tepesi'ne çıkarken, dağ yollarında Türkmen, Kırgız çobanlarına rastladığını, bunların Hun ve Göktürk kültürünü aynen yaşattığını, sesi heyecandan titreyerek anlatıyor. Kaldığı çadırın önüne gelen "tata torunlarımızın", 17 ülkenin bayrağı arasında hangisinin Türk bayrağı olduğunu sorduklarını ve saatlerce bayrağımızı seyrettiklerini dile getiren Doğru, "Hangi dili konuşuyordunuz?" sorusunu şöyle yanıtlıyor:

"Bildiğimiz, konuştuğumuz Türkçe"yi, ama arada Türk Dil Kurumu'nun uydurduğu sözleri kullanınca, o insanlarla kontakt birdenbire kesiliyordu. Anlaşamıyorsunuz.. Tabii sive farkı ve bazı kelimelerin farklı söylenmesine kulak alışınca, yüzde 70-80 anlaşmak mümkün. Yedikleri, içtikleri, bizim Anadolu'daki gibi. Bakışları, oturuş kalkışları ve cana yakınlıkları, insanı tarif edilmez biçimde bahtiyar ediyor."

Prof. Doğru, Komünizma Tepesi'ne diktiği bayrağı uzun süre seyreden ata torunlarımızın Türkiye'yi "halen dünyanın en büyük ülkesi" olarak bildiklerini belirtiyor.

Komünizma Tepesi'ne diktiği bayrağa ne olmuştu?

"Hayır, orada rüzgârdan yırtılıp giderdi, Yanımızda getirdik. Sayın Cumhurbaşkanımıza bir ziyaret yapıp bayrağı hediye edeceğiz. Randevu aldık, bekliyoruz. Bu arada isterseniz, size Lenin Tepesi'ne diktiğimiz bayrağı da göstereyim.."

Sayın Doğru, büyük bir zarftan özenle katlanmış orta büyüklükte bir bayrak çıkarıyor. Bayrağın bir köşesinde kırmızı parlak bir kumaş iliştirilmiş, üzerinde şu ibare var:

"Bu bayrak, Kırgızistan Pamiri Altay-Tanrı Dağları Kavşağı'nın en yüksek zirvesinde Bozalay-7134 metrede dalgalanmıştır. Beden Eğitimi ve Dağcılık..."

Prof. Doğru'ya sorduk:

— Bu bayrak Lenin Tepesi'nde dalgalandı demiştiniz. Lenin Tepesi'nin adı geçmiyor?

"Efendim, Türk bayrağının üzerine Lenin yazılmazdı. Bu nedenle tepenin eski adını bulduk. Bozatay. Onu yazdık.."

Türkiye'nin tek Lenin Dağı Nişanlı dağcısı Sayın Doğru'ya Everest yollarında başarı dileyerek ayrıldık..

ANAP'ta "Ilımlılar" ağırlık koydu ve.....

Sonuçta gene Özal kazandı

CANAN YAZGANGİL

"Özal'ın listesini ılımlıların desteği ile deldik."

ANAP'ın "hareketçi" kanadı, grup başkanvekilliği seçimleri sonrasında birbirlerine böyle espri yapıyorlardı. Gerçekten de ılımlı eğilimin büyük kongrede MKYK listesine soktuğu güçlü isim **Haydar Özalp**, grup başkanvekilliğini kazanıyorda, ama tüzük gereği istifa ettiği MKYK'na hareketçilerin adayı olan 1. sıra yedekdeki **Burhan Kara** giriyordu. Hareketçi eğilimin büyük kongrede delmeyi başaramadığı **Özal'**ın listesi, böylece grup başkanvekili seçimlerinde hem de ılımlıların destéğiyle delinmiş oluyordu.

ANAP'ın grup başkanvekilleri ile TBMM başkanvekilleri ve Başkanlık Divanı adaylarının belirleneceği ilk grup toplantısı öncesinde eğilimler arası çekişme de yeniden su yüzüne çıkıyordu. Sayıları hiçbir zaman 72'yi bulmadığı halde "72'ler" diye adlandırılan ılımlılar, TBMM'nin açılışıyla birlikte toplantılar düzenleyerek, grupta ağırlık koyma kararı alıyorlar, TBMM Başkanlığı için **Necmettin Karadurman'a** karşı yeni bir aday çıkarılması bile grup yönetiminde ve TBMM Başkanlık Divanı'nda yer almak için yoğun bir kulis faaliyeti içine giriyorlardı.

Ilımlıların yaptığı üç toplantıda da, başkanvekilliği ve TBMM Başkanvekilliği için aday çıkarılması kararı alınıyordu. Başbakan Özal'ın daha TBMM açılmadan önce yapılan Başkanlık Divanı toplantısında, sadece TBMM Başkanı Necmettin Karaduman için tavır koyması ılımlıları daha da cesaretlendiriyordu. Özal grup başkanvekilleri ve TBMM Başkanlık Divanı için adayını ortaya koymuyor, grubu serbest bırakıyordu.

ANAP'ın iki yıl grup başkanvekilliğini üstlenen **Ercüment Konukman** ile **Pertev Aşçıoğlu**, grubun büyük çoğunluğu tarafından **"pasif kalmakla"** suçlanıyor, özellikle Ercüment Konukman, **"hareketçi eğilime"** arka çıktığı gerekçesiyle eleştiri topluyordu.

Seçimlerden önceki bir Bakanlar Kurulu toplantısında da, Konukman'a yakınlığı ile bilinen bir bakan tarafından grubun bu sıkıntısı dile getirilüyor ve Başbakan Özal'dan eski grup başkanvekilleri yanında tavır aldığını göstermesinin doğru olacağı söyleniyordu.

Bir bakan tarafından getirilen bu düşünceye üç bakan karşı çıkıyordu:

"Grupta zaten bir gerginlik var. Eğer böyle bir tavır alırsanız, bu gerginlik daha da artar."

Bazı bakanların karşı çıkması üzerine, Başbakan Özal, **"İyi o halde isteyen aday olsun, grup kimi istiyorsa, seçilir. Böylece kimsenin de söyleyecek lafı kalmaz"** diyordu.

Seçimler öncesi Özal, ANAP'ın kuruculusu ve iki yıllık grup başkanvekili Ercüment Konukman'ı gözden çıkarmış gibi görünüyordu. Ama asıl düğüm, grup toplantısından önceki gece çözülüyordu.

Konukman - Eleştirildi *Özal - Gene kazandı* *Özalp - Grup Başkan Vekili*

Ilımlılar, TBMM Halkla Ilişkiler binasındaki kafeteryada 3. toplantılarını yapıyorlar, bu arada ANAP yöneticileri ve bakanlar arasında yoğun bir telefon kulisi başlıyordu. Ilımlılar son toplantılarında 50'ye yakın ANAP'lıyı bir araya getiriyorlardı, ama aralarında çok ilginç isimler de yer alıyordu. Örneğin hiçbir zaman Özal'ın dediğinin dışına çıkmamış, **Semra Hanım'**ın yakın dostu İstanbul Milletvekili **Leyla Yeniay Köseoğlu**, İstanbul Milletvekili **Orhan Ergüder**, TBMM kâtip üyelerinden **Yavuz Köymen, Mehmet Keçeciler'**e yakınlığı ile tanınan **Mehmet Bahçeci**, İzmir Milletvekili **Burhan Cahit Gündüz**, Kastamonulu **Şaban Ağa** ve "hareketçi" eğilime sempatisi ile tanınan **Saffet Sakarya..** Kâtip üyeliği kaybeden Saffet Sakarya, toplantıya girerken, gazetecileri görünce, **"Aman ha, beni yazmayın, benim bu grupla bir ilişkim yok"** diyordu. Gerçekten de Sakarya, toplantının bitiminde hemen kendisinden haber bekleyen Konukman ve **Lütfullah Kayalar**'ın odasına giderek, ılımlılar grubundan olmadığını kanıtlamış oluyordu.

O gece Tokat Milletvekili **Talat Sargın**'ın yönetiminde toplanan ılımlılar, grup başkanvekilliği için etkin bir aday çıkaramadılar. Arkadaşlarının yoğun ısrarları üzerine Niğde Milletvekili Haydar Özalp, Başbakan Özal'ı telefonla aradı ve kendisinden adaylığı konusunda onay aldı. Başbakan Özal, **"Olur"** deyince, yılların politikacısı Özalp, MKYK üyeliğinden istifasını hazırladı ve grup başkanvekilliğine aday oldu.

Grup başkanvekilliği için Ercüment Konukman ve Pertev Aşçıoğlu'nun yanı sıra **Haydar Özalp, Talat Sargın, Hazım Kutay, Nabi Sabuncu** ve **Turhan Öztürk** aday olarak çıktılar. Başbakan Özal, toplantıda, **"İlk seçimlerde birbirinizi tanımıyordunuz, o zaman ben aday önerdim, ama şimdi birbirinizi tanıdınız. Benim için bütün adaylar muteber arkadaşlardır"** deyince, Özalp, ilk turda öne fırladı. Özalp'ın aldığı oyda Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Keçeci'lerin kulisi olduğu kadar "hareketçi" kanadın da payı büyüktü. Eski grup başkanvekillerinden Konukman, ilk turda 64'te kalırken, Pertev Aşçıoğlu 70 oy topluyordu. Ilımlılar, Ercüment Konukman yerine diğer adaylardan Talat Sargın'ın desteklemişler, Pertev Aşçıoğlu ile ılımlıların Konukman kadar tepkisini çekmediği için daha şanslı duruma gelmişti. İkinci turda oylar Aşçıoğlu, Konukman ve Özalp üçlüsünde toplanıyordu.

İkinci turun sonuçları şöyleydi:

Pertev Aşçıoğlu: 90, Haydar Özalp: 86, Ercüment Konukman: 82.

Sonuç açıklanınca daha çok "hareketçi" eğilimine mensup milletvekillerinden itirazlar yükseliyordu:

"Olmaz efendim. Salonda 171 kişi var. Yarıdan bir fazlası gerekir, yarısı 85.5 ediyor, alınan oy 86."

Özalp, biraz hüzünlü, Başbakan Özal'a dönerek, **"Ben çekileyim o halde"** derken, Özal yanındaki **Halim Aras**'a tüzüğü soruyor, Aras'ın, **"Tüzüğümüze göre Sayın Özalp seçilmiştir"** demesiyle "buçuk" üzerine tartışmalar son buluyordu.

TBMM Başkanvekilliği için ise aday çıkıyordu. Eski başkanvekili **Halim Aras** ve **Ledin Barlas**'ın yanı sıra ılımlılardan **Turhan Soğancıoğlu, Şevket Bilgin, Orhan Ergüder** aday olurken, Keçeciler yandaşı olarak tanınan Mehmet Bahçeci ve "hareketçi" eğilimden **Mehmet Topaç** aday gösteriliyordu.

Ilk turda, Meclisi olduğu kadar ANAP içindeki bütün eğilimleri de idare etmeyi başaran Aras, 96 oyla aday seçiliyor, diğer eski başkanvekili Ledin Barlas ise 50 oyda kalıyordu.

İkinci turda eğilimler tüm oylarını kendi gruplarının adayları üzerinde yoğunlaştırıyorlardı. "Hareketçi" eğilimin adayı Mehmet Topaç 50 oya tırmanırken, ılımlıların adayı Şevket Bilgin, 53 oy toplayarak başkanvekili adayı seçiliyordu.

Ilımlılar ilk kez grup yönetiminde pek küçümsenmeyecek bir etkinlik kazanıyorlardı, üstelik de özellikle Haydar Özalp'in grup başkanvekilliğine seçilmesinde "hareketçilerin" desteğini sağlayarak.

Aslında parti içindeki eğilimlerin yoğun kulis ve çekişmesine rağmen, sonuçta kazanan ne **"ılımlılar"**, ne de **"hışımlılar"**dı, yine Özal'dı.

Çünkü Özal, yeni yasama yılında kendini bekleyen sert muhalefet karşısında daha deneyimli ve ılımlı bir grup yönetimi oluşturmuş, hem de parti içinde kendine karşı çıkan en güçlü sesi Haydar Özalp'ı grup başkanvekilliğine getirerek susturmuş oluyordu.□

Meclisi üç yasama yılı yönetecek olan başkan seçilirken, yoğun kulisler yaşandı

Meclis Başkanlığı öyküsü

Meclis Başkanlığı konusunda en az kulisi MDP yaşarken, HP'de Tülay Öney'in adaylığı ciddi tartışmalara yol açtı. Abdullah Çakırefe'nin aday olmasından sonra Öney adaylıktan feragat ettiğini açıkladı. ANAP'ın iki başkan adayından biri olan Şaban Küçükoğlu ise Karaduman'a karşı hiçbir varlık gösteremedi.

BETÜL UNCULAR

ANKARA — TBMM Başkanlığı'na yeniden seçilen ANAP Trabzon Milletvekili **Necmettin Karaduman**, 1988'e dek Meclisi yönetecek. Yeniden bu göreve getirilen Karaduman, bu kez seçimde oldukça zorlandı. HP ve MDP'nin, adaylığına başkan karşı çıktıkları Karaduman, üçüncü turda 216 oy alarak seçilebildi.

ANAP'tan Şaban Küçükoğlu'nun böylesine önemli ve ciddi bir göreve talip olması, işi daha başından yerinde deyişle **"sulandırmış"**tı. Hemen her üye ANAP'ın ve Meclis Başkanlığının yara aldığı görüşünü dile getiriyordu. **"Şaban Ağa"**nın ilk turda 14, ikincisinde **"oy kullanmayı unuttuğu halde"** 16 oy alabilmesi, bu yüce makama verilen önemin bir göstergesini oluşturuyordu. **Başbakan Turgut Özal'ın** ötedenberi grup üzerinde bilinen ve hissettirilen ağırlığına karşı duyulan tepki bu örnekle su yüzüne çıkartılıyordu.

İlk iki tur sonundaki rakamlar Necmettin Karaduman'a bazı ANAP'lı üyelerin de oy vermediğini gösteriyordu. Durumun ciddiyetini kavrayan Başbakan Turgut Özal, ANAP kulisinde TBMM Kanunlar Dairesi Başkanı **Orhan Dülgerler**'e başkan seçiminin ilk günde bitirebilmenin yollarını soruyordu. Ancak, geçici başkanlık divanını yöneten MDP'li **Turgut Kunter**, tüzüğe uymakta ısrar ediyor ve bu konuda divandaki ANAP'lı kâtip üye **Yavuz Köymen**'le adeta boğuşuyordu. Kunter'in önündeki mikrofondan basın locasına şu tartışma yansıyordu:

Kunter — Sizi anlıyorum. Bu akşam seçilsin istiyorsunuz, ama olmaz. Sürenin uzatılmasına ancak Danışma Kurulu karar verir.

Köymen, el ve kol hareketlerinin desteğinde anlaşılamayan bazı şeyler söylüyor.

Kunter — "Boyuna benim üzerime geliyorsunuz. Durmadan zorluyorsunuz. Uzatmam mümkün değil..."

Sonunda, Kunter, Köymen'i altederek ANAP'lılardan gelen süre uzatılması önergesini de işleme koymuyor ve birleşimi kapatıyordu.

12 eylül perşembe sabahı Başbakan Özal, Çankaya Köşkü'nden gelerek grubu girdikten sonra **"Şaban Ağa"** kürsüye geliyor, 11 eylül gecesi neler olduğunu anlatmadan **"Karaduman lehine adaylıktan feragat ettiğini"** açıklıyordu. Kuliste **"demokrasi dersi vermek için aday olmuştum."** demeyi de ihmal etmeyen **"Şaban Ağa"** şovu da böylece sona eriyordu.

Meclis Başkan adaylığı konusu ANAP, HP ve MDP'de nasıl yaşandı?

Başbakan **Turgut Özal**'ın Meclis Başkanı adayı tartışmasız **Necmettin Karaduman**'dı. TBMM açılmadan önce partisinin yönetim organlarında Karaduman'ın adaylığı söz konusu edilmiş ve konu kamuoyuna da intikal ettirilmişti. Özal'ın bir konuya ağırlığını koyması, o konunun grupta kesin olarak onaylanması anlamına geliyordu. — Ancak ne var ki, Kastamonu Milletvekili **Şaban Küçükoğlu, "demokrasiye sahip çıkmak"** amacıyla aynı partiden başkanlık için ikinci aday oluyordu. Küçükoğlu renkli ve ilginç bir kişi olarak tanınmıştı. 1985 bütçe görüşmelerinde her bakanlık bütçesinde ilk sözü alabilmek için bütün bir gece Meclis'te sabahlaması dillere destan olmuştu. Küçükoğlu o gece elinde filesiyle Meclise gelmiş ve ilk sırayı kapmıştı. Filede nevalesinin yanında çok sevdiği rakısı da bulunuyordu. Kendisi sabaha kadar içmiş, ancak ilk sözü kimseye kaptırmadan sırasını başına oturuvermişti. Aynı partiden arkadaşı **Hakkı Artukaslan** sabaha kadar namaz kılarken, Küçükoğlu'nun rakısını yudumladığı, uzun süre kulislerde yankılanmıştı.

Başbakan Turgut Özal, partisinin ilk grup toplantısında Karaduman'ın ismini vermeden **"statükonun korunmasından yana olduğunu"** belirterek, bu konuda görüş açıklayacak üye olup olmadığını sormuştu. Doğal olarak hiçbir üye söz almayınca Özal, **"Şaban Ağa nerede?"** diyerek, o sıralarda adaylık başvurusu için geçici divan yolunu tutan Küçükoğlu'nu boşuna aramıştı. Özal, Şaban Ağa'yı ararken, gruptaki tüm üyeler kahkahalarla gülüyorlardı.

Şaban Küçükoğlu, aday olmadan önce düzenlediği basın toplantısında ise gazeteciler gülmekten kırıp geçirmişti. **"Başbakan Turgut Özal'ın Atatürk'ten sonra dünyaya eşine ender rastlanan bir lider olduğunu"** söylemeyi ihmal etmeyen Küçükoğlu, seçildiği takdirde neler yapacağını şu cümlelerle özetlemişti:

"— Kanun tasarılarını dağdaki çobanlar bile okuyup öğrenecekler. Bu konuda TRT'ye ağırlığımı koyacağım.

— Muhalefet milletvekillerine daha çok söz hakkı vereceğim. İktidarımın başkanvekilleri sözlerime riayet etmezlerse oturumu onlardan alacağım. Bu sözlerim muhalefete ve başkanlarına karşı tapu senetidir.

— Milletvekillerini ziyaret eden belediye ve ve ilçe başkanları ile encümen azalarına mahalli idareler meclis azalarına özel kart ve bekleme yerleri tahsis edeceğim.

— Seçmenlerimizi dam ve hangar gibi yerlerde milletvekillerini beklemekten kurtaracağım.

— Milletvekillerine dubleks meskenler yaptıracağım. Bu meskenleri 1987 yılında mutlaka ve mutlaka teslim edeceğim. Zira mesleğim kooperatifçilik ve çok tecrübeli muteahhitliktir.

— Meclisteki lokantalardan birini içkili yapacağım. İçki içmeyenler gibi içki içenlerin de korunmasından yanayım."

Tüm bu vaatlerin yeterli olmadığını anlayan Şaban Ağa, başkan seçiminin yapıldığı 11 eylül çarşamba günü kuliste milletvekillerine özel olarak bastırdığı kartları dağıtıyordu. Propaganda kartında, Küçükoğlu, milletvekillerine **"sizden destek ve onayımızı istirham ederim"** biçiminde sesleniyordu.

HP'den Tülay Öney'in TBMM Başkanlığı'na adaylığı konusu ilk kez Genel Başkan **Aydın Gürkan** tarafından ortaya atılmıştı. Ağustos ayının son günlerinde Gürkan telefonla evinden aradığı Öney'e **"HP, Meclis Başkanlığı için aday çıkaracak. Bu siz olmalısınız"** mı demişti? Gürkan: **"Arkadaşlar sizi aday olarak istiyorlar"** mı diye devam etmişti? Ancak, kamuoyu, Öney'in adaylığı konusunu Gürkan-Söylemezoğlu görüşmesinin ertesi günü basından duyurduğu. Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir kadın parlamenterin Meclis Başkanlığı için adaylığı sözkonusu oluyordu. HP ve MDP Genel Başkanları Gürkan'ın Meclisteki odasında bu konuyu görüşürlerken, ortak bir aday çıkarılıp çıkarılamayacağı üzerinde durulmuştu. Kim olabilir, sorusu karşısında Gürkan **"niçin Tülay Öney olmasın"** demişti. Aslında Gürkan'ın ve bazı HP'lilerin belleklerindeki isim Öney'di. Ancak, son HP grup toplantısında bu işin o kadar kolay olmayacağı da anlaşıldı. Zira, eski Genel Başkan **Necdet Calp** ve arkadaşları Öney'e karşı çıkıyorlardı. Hatta Öney'in adaylığı için hazırlanan önergeye Calp **"Niçin acele ediyorsunuz. Hemen imzalamak yanlış, biraz bekleyelim"** diyerek, imza atmaktan kaçınmış mıydı?.., Grupta **Rıza Öner Çakan** ve bazı HP'li üyeler sendikacı kökenli **Abdullah Çakırefe**'nin adaylığını açıktan desteklediyorlardı. Çakırefe, grupta, **"İşçi sınıfının temsilcisi olarak partisinin sosyal demokrat bir parti olduğunu, önce dünyaya sonra Türkiye'ye duyurmak için aday olduğunu"** söylüyordu.

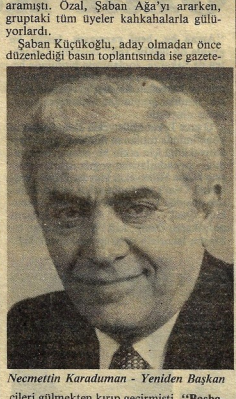

Necmettin Karaduman - Yeniden Başkan

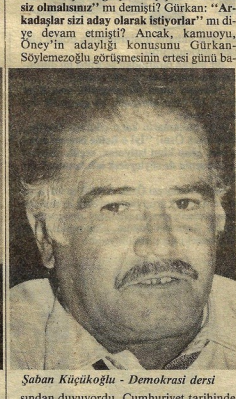

Şaban Küçükoğlu - Demokrasi dersi

Başkan adaylığı konusunda grupta daha baştan çatlak çıkmıştı. Gürkan kendi adaylarına sandalyelerinin sayısı kadar (113) oyun çıkması gereğine işaret ederken, iki aday sorununun nasıl çözüleceği düşünülüyordu. Başta Genel Başkan Aydın Gürkan olmak üzere HP'li yöneticiler Çakırefe'yi adaylıktan vazgeçirmek için büyük çaba gösterdiler. — Ancak Çakırefe adaylıkta sonuna kadar direndi. Gürkan'ın odasından Öney çıkarken, bir yönetici Çakırefe'nin kolundan tutmuş, kendisini genel başkanın odasına sürüklüyordu. Odalarda pazarlık sürerken, HP'nin TBMM İdare Amirliği'ne aday seçtiği Tunceli Milletvekili **Rıdvan Yıldırım,** Gürkan'ın özel kaleminde oturan gazetecilere elindeki gazete kupürünü göstererek dert yanıyordu:

"Benim daha görevi devralmadan makam arabasını kullandığımı yazıyorlar. Ben böyle bir şey yapmadım. Buna rağmen basının en büyük yardımcısı ben olacağım" diyordu. Yıldırım, idare amirinin makam otosuyla Esenboğa Havaalanı'na gittiğini anımsatan gazeteciye ise yanıt veremiyordu...

Çakırefe'nin de bulunduğu genel başkan odasından yüksek sesli tartışmalar duyulurken, Öney, Grup Başkan Vekili **Cahit Tutum**'un odasında basına açıklama hazırlıyordu. Sonunda Çakırefe, yanında Rıza Çakan ve **Şükrü Babacan**'la birlikte adaylık için geçici başkanlığa başvuruyordu. Çakırefe'nin adaylığının çok öncelerden düşünülüp kotarıldığını, önergede yer alan 16 imzadan üçünün sahipleri Mecliste bulunmadığı için boş olmasından anlaşılıyordu. **Bilal Şişman, Feridun Şakir Öğünç** ve **Tevfik Güneş** imzalarını atamamışlardı. Ancak, önergede Necdet Calp'in Genel Sekreteri **Yılmaz Hastürk** ile şu andaki MKYK üyesi **Nuri Korkmaz**'ın imzaları dikkat çekiyordu.

Başvurudan onbeş dakika sonra Tülay Öney'in **"İşçi kökenli arkadaşımız Abdullah Çakırefe'nin başkanlığa adaylık koymak istediğini öğrenince, sosyal demokrat bir partinin Meclis Başkanı adayının bir işçi temsilcisi olmasını anlamlı bulduğundan, Çakırefe lehine gönül huzuru ile adaylıktan feragat etmeyi uygun gördüm"** biçimindeki açıklaması basına dağıtılıyordu.

Bu gelişmeler sürerken, HP-SODEP birleşmesi konusunu görüşen HP grubunda söz alan **Ayhan Fırat,** HP'li yöneticilerin kendisini dinlemeden kulise çıkmalarını, sert biçimde kürsüden eleştiriyordu. Fırat **"Siz yetkili ve etkililer, grubu güneyiyip kuliste sigara içmeyi tercih ederseniz, bu partiye tabii ki, SODEP hâkim olacaktır"** diyordu. Ancak etkili ve yetkililer o sıralarda adaylık sorununu çözmekle meşguldüler...

Meclis Başkanlığı konusunda en az kulisi yaşayan parti MDP oldu. **Ülkü Söylemezoğlu**'nun genel başkanlığa seçildiği kurultaydan sonra, üç grubun oluştuğu gözlenen MDP, başkan adayını sessizce belirledi. Genel Başkan Söylemezoğlu, seçimden bir gün önce İzmir Milletvekili **Ahmet Süter**'in aday olacağını gazetecilere açıklarken rahattı. Zira, MDP yönetiminde aday belirlenirken, herhangi bir sıkıntı doğmamıştı. Kaybedileceği daha baştan kesin olan bir seçim için baz üyeler, kendilerini yıpratmamak amacıyla aday olmamışlardı. Partide kendisine hiç bir görev verilmeyen ve arkadaşları arasında sempatik bulunan Süter, aday olarak önerilmişti.

Tüm bu kulisler yaşanırken, Meclisi üç yasama yılı yönetecek olan başkanın, 12 eylülde seçimi ile konu noktalandı. □

Bonn'da yapılacak görüşmelere az bir zaman kala

Türk işçilerinin serbest dolaşımı

ERCAN KARAKAŞ

Federal Almanya Başbakanı **H. Kohl**'un temmuz ayında ülkemize yaptığı ziyaret, serbest dolaşım hakkının Türk ve Alman basınında geniş biçimde ele alınmasına da neden oldu. F. Almanya Başbakanı Kohl, Türkiye ziyaretinde, **"Gerek Avrupa Konseyi'nde, gerek Avrupa Parlamentosu'nda ve gerekse AET'de bizi yanımızda hissedebilirsiniz"** diyordu. Ancak bu ve buna benzer diplomatik sözler bir tarafa bırakılacak olursa, Kohl'un iki buçuk gün süren resmi ziyaret programının sonunda, gerek önemli ikili konularda, gerekse Türkiye-Avrupa ilişkileri konusunda somut ilerlemeler kaydedilmedi. F. Almanya Başbakanı Koh'un gezisinden önce Alman ve Türk basını tarafından ele alınacak konuların başında geldiği vurgulanan, **"Türk işçilerinin AET ülkelerinde serbest dolaşımı"** konusu, bir çözüme ulaştırılmadan kaldı. Kohl soruna **"mantıki ve pragmatik"** bir çözüm bulunacağı konusunda iyimser olduğunu söylerken **Özal** da, **"Biz serbest dolaşım konusunda F. Almanya'nın problemine müdrikiz.. Ama çözüm nasıl bulunacaktır?"** diye soruyordu. Kısacası resmi görüşmeleri yürütenlerin serbest dolaşım konusundaki somut önerilerinin neler olduğunu basın ve kamuoyu tam olarak öğrenemedi. Taraflar, görüşmelerin içinde bulunduğumuz eylül ayı sonlarına doğru F. Almanya'da uzmanlar düzeyinde ele alınarak sonuçlandırılacağını açıkladılar.

Bu sonuç ve F. Almanya Başbakanı **Kohl**'un Türkiye ziyareti, F. Almanya'da muhalefet partilerince sert biçimde eleştirildi. Muhalefet partileri olan Yeşiller ve Sosyal Demokratlar, Başbakan **Kohl'u, "sorunları çözmek yerine ertelemekle"** suçladılar. Bonn'da yapılacak görüşmelere çok az bir zaman kalmasına rağmen, Türk tarafının serbest dolaşımın ertelenmiş koşulları olarak neleri ileri sürdüğü, halen kamuoyu tarafından bilinmemektedir. Önemli bir eksiklik de, serbest dolaşım hakkından ilk planda yararlanmak durumunda olan AET ülkelerindeki iki milyona yakın vurttaşlarımızla Özal hükümetinin bir diyaloğa girmemiş olması, onların görüşlerini almadan, katılımlarını sağlamadan masa başında sorunları çözmeye çalışmasıdır.

Turgut Özal - Nasıl çözüm?

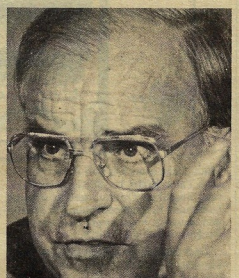

Helmuth Kohl — Yanınızdayız mı?

Serbest dolaşım hakkı nereden doğuyor?

Türkiye ile AET ülkeleri arasında 12 Eylül 1963'te Ankara'da bir Ortaklık Anlaşması ve daha sonra bu anlaşmaya ek olarak, 23 Kasım 1973'te Brüksel'de bir Katma Protokol imzalandı. Ortaklık Anlaşması, Türkiye ile AET arasında belli aşamalardan sonra bir **"gümrük birliği"** sağlamayı ve giderek Türkiye'nin **"tam üyeliğini"** öngörüyordu.

Ortaklık Anlaşması'nın 12. maddesi, Türk işçilerinin AET ülkelerinde **"serbest dolaşımını"** da içermektedir. Bu maddenin metni şöyledir: **"Akit taraflar, aralarında serbest işçi akımını kademeli olarak gerçekleştirmek için, topluluğu kuran anlaşmanın 48., 49. ve 50. maddelerinden esinmekte uyuşmuşlardır."** Bu konu, Katma Protokol ile daha somutlaştırılıyor ve taraflara belli sorumluluklar yüklüyordu. Yükümlülükleri belirten Katma Protokol'ün 36. maddesi aynen şöyle: **"Türkiye ile topluluk üyesi devletler arasında işçilerin serbest dolaşımı, Ortaklık Anlaşması'nın 12. maddesinde yer alan ilkelere uygun şekilde, anlaşmanın yürürlüğe girişinden sonra on iki yılın sonu ile yirmi ikinci yılın sonu arasında kademeli olarak gerçekleştirilecektir. Ortaklık Konseyi, bu konuda gerekli usulleri kararlaştıracaktır."**

Türkiye-AET Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe giriş tarihi 1 Aralık 1964'tür. Bu tarihten 22 yıl sonra, yani 1 Aralık 1986'dan itibaren, anlaşma uyarınca Türk işçilerine AET ülkelerinde serbest dolaşım hakkı doğması gerekmektedir.

Serbest dolaşımın iki yönü

Yukarıdaki anlaşmalar çerçevesinde doğan Türk işçilerinin serbest dolaşımı hakkının iki yönü vardır. Birincisi, Türkiye'den işçilerin 1 Aralık 1986'dan itibaren AET ülkelerinde serbestçe iş arama hakkı. Bu söylendiği gibi, Türkiye'den yüz binlerce işçinin kalkıp F. Almanya'ya veya diğer AET ülkelerine yerleşmesi demek değildir. Söz konusu olan, Türk işçilerinin vizeye vs. gereksinme duymadan AET ülkelerinde giderek iş arayabilme hakkıdır. Yürürlükteki anlaşmalara göre, zaten üç ay içinde uygun bir iş bulup işe yerleşemeyen işçinin ülkesine geri dönme zorunluluğu bulunmaktadır.

Serbest dolaşımın ikinci yönü ise, halen AET ülkelerinde bulunan Türk işçilerinin de bu haktan yararlanacak olmasıdır. AET ülkelerinde bulunan Türk işçilerinin sayısı yaklaşık 600 bin kadardır. Bu, AET ülkelerinde çalışan 6 milyon yabancı işçinin yüzde onunu oluşturmaktadır. Türk işçilerinin yüzde doksanı ise F. Almanya'da çalışmakta.

Özellikle, F. Almanya'nın ve diğer bazı AET ülkelerinin Türkiye'den **"akın"** edeceklerini varsaydıkları Türk işçilerine karşı ileri sürdükleri işsizlik ve buna benzer gerekçeler, AET ülkelerinde yaşayan ve çalışan Türk işçileri için geçerli olamaz. O halde yapılması gereken ilk saptama bu olmalı ve bu konu gelecek haftalarda Bonn'da yapılacak görüşmelerde Türkiye ve F. Almanya hükümetleri tarafından peşinen pazarlık dışında tutulmalıdır.

Yukarıda belirtildiği gibi, Katma Protokol'ün 36. maddesi, Türk işçilerinin serbest dolaşımını 1.12.1976 ile 1.12.1986 tarihleri arasında **"kademeli olarak"** uygulamayı öngörüyor. Nitekim, Ortaklık Konseyi, bu madde uyarınca şimdiye değin Türk işçilerini lehinde iki karar da aldı. 1.12.1976 ve 1.12.1980'den itibaren geçerli olan bu kararlara göre, Türk işçi eşleri F. Almanya'da çalışabilmek için dört yıl yerine üç yıl beklemekte, her işte ve her yerde çalışmaya olanak veren çalışma izni için beş yıl çalışma koşulu yerine, Türk işçileri için dört yıl yeterli olmaktadır. AET dışındaki ülkelerden Ekim 1978'den sonra gelen işçi eşleri bu haktan yararlanamazken, Türkler yararlanmaktadır.

Kısacası, yukarıdaki uygulamalar, AET ülkelerindeki Türk işçilerinin serbest dolaşımının **"kademeli olarak"** sağlanmasına yönelik önlemlerdir. Şimdi ise 1 Aralık 1986'dan itibaren serbest dolaşım hakkının yürürlüğe konması sırada beklemektedir. Nitekim F. Almanya Başbakanı **Kohl**'un uçağı daha Ankara'ya inmeden, Alman gazetecilerine dağıtılan ve F. Almanya İçişleri Bakanı **Zimmermann**'ın görüşlerini yansıtan basın bildirisinde, Ortaklık Anlaşması'nın, 1 Aralık 1986'dan sonra Türklere serbest dolaşım hakkı tanıyor şeklinde yorumlanamayacağı yer alırken, Başbakan **Kohl**, uçakta dağıtılan ve Alman gazetecileri tarafından **"skandal"** olarak nitelenen bu bildiri konusunda basın mensuplarına, **"Bu bildiriden haberim yok, ben böyle bir bildiri hazırlatmadım"** diyerek bildirideki yoruma katılmadığını belirtti.

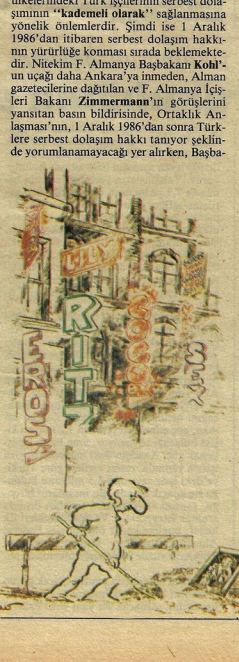

F. Almanya'da yabancı sorununun **"Türk sorunu"** yapılmak istendiği bir ortamda, AET ülkelerindeki Türk işçilerinin serbest dolaşım hakkına kavuşturulmaları ve AET işçileri ile aynı hukuki statüye sahip kılınmaları son derece önemlidir.

Yeni statü, hangi kolaylıkları sağlayacak?

Bu statüye sahip olan Türk işçilerinin artık **"çalışma izni"**ne gereksinmeleri kalmayacak, işe yerleştirmede yerli işçilerle eşit şansa sahip olacaklar. Türk işçilerinin yasal statüsü **"Yabancılar Yasası"** yerine AET Anlaşması'na dayanılarak düzenlenen ve 22 Temmuz 1969'da kabul edilen yasa ile belirlenecektir. Bu yasaya göre, Türk işçileri, eşlerini ve çocuklarını istedikleri zaman yanlarına alabilecekler ve oturma izinleri en az beş yıl süreli olacaktır. Türk işçileri, işsizlik halinde sosyal yardımlardan da eşit şekilde yararlanacaklardır. Kısacası, içinde bulunduğumuz bu zor dönemde AET ülkelerindeki Türk işçilerinin 1 Aralık 1986'dan itibaren serbest dolaşım hakkı ve bunun gereği olarak, AET işçileri ile eşit tutulması ve eşit haklar, onların genel yaşamını kolaylaştıracak, ikamet ve çalışma koşullarında çok önemli güvenceler sağlayacaktır.

AET'ye yeni üye olan ülke işçilerinin durumu

Kanımızca, yukarıda belirtilen çözüm, zamanın koşullarına ve ortama uygun bir çözümdür. Nitekim Avrupa Topluluğu'na katılan Yunanistan ve gelecek yıldan itibaren tam üye olacak olan İspanya ile Portekiz'in AET ülkelerinde çalışan işçilerine eşit haklar bu ülkelerin topluluğa üye olmalarıyla sağlandı. Bu ülkelerden AET ülkelerine gelecek yeni işçilerin serbest dolaşımı ise, geçici olarak ertelendi ve yedi yıl sonrası için öngörüldü.

Bu çözüm, AET ve Avrupa Parlamentosu'nun da yabancı işçilere ilişkin geliştirdiği ilkelere uygun düşmektedir. Bu ilkeler; içinde yaşanılan topluma uyum, güven verecek yasal haklar ve politik katılımın sağlanması ve bunlara ek olarak geriye dönüşe zorlamamak olarak belirginleşmiştir. Bu bağlamda Avrupa Parlamentosu, topluluk üyesi ülkelere defalarca çağrıda bulunarak, AET dışından gelen işçilerin AET işçileriyle aynı hukuki statüye sahip kılınmaları için gerekli çalışmalara başlamalarını istemiştir.

F. Alman hükümetinin görüşü

F. Almanya, AET ülkeleri içinde, küçük bir ülke olan Lüksemburg nazarı dikkate alınmazsa, işsizlik oranı en düşük olan ülkedir. AET ülkelerinin ortalama işsizlik oranı % 12 iken F. Almanya'daki % 9,7 kadardır. AET ülkeleri içinde önemli ağırlığı olan F. Almanya, Türklere uygulanan vize konusuna öncülük ettiği gibi, Türk işçilerinin serbest dolaşımına karşı tavır oluşturulmasının da önderliğini yapıyor.

F. Almanya'nın muhafazakâr-liberal koalisyon hükümeti, Türk işçilerinin serbest dolaşım hakkına karşı olan tavrını daha geçen yıllarda yüksek sesle dile getirmeye başladı. Bu konuda AET Komisyonu'

na başvurdu. AET'nin diğer ülkelerinden destek aradı ve bazı ülkelerin desteğini de aldı. F. Alman hükümetinin ileriye sürdüğü gerekçe: AET ülkelerindeki işsizlik ve buna rağmen yüz binlerce Türkün Türkiye'den özellikle 1,5 milyona yakın Türkün oturduğu F. Almanya'ya **"akın"** etmeye hazır olduğu varsayımı. **Kohl** hükümeti buna dayanarak, Türk işçilerinin 1 Aralık 1986'dan itibaren serbest dolaşımını öngören ilgili anlaşma maddelerinin değiştirilmesini istemekte, bunun sağlanmaması halinde de, bu maddelerin getirdiği yükümlülüklere uymayacağını ve gerekirse anlaşmayı tek taraflı olarak bozacağını da söylemektedir. Kohl hükümeti, Ek Protokol'ün 60. maddesinin kendisine böyle bir hak tanıdığını da ileri sürmektedir. Bu madde, Ortaklık Anlaşması'nın uygulanması sonucu, **"Topluluğun b ir bölgesinin ekonomik durumunun bozulması şeklinde güçlükler"** belirdiği takdirde topluluğun gerekli tedbirleri alabileceğini ve ya **"ilgili devlet veya devletlere"** gerekli tedbirlerin alınması için yetki verebileceğini söylemektedir. Ancak aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise **"Bu tedbirler, ortaya çıkan güçlüklerin giderilmesi için gerekli ölçüyü hiçbir şekilde aşmamalıdır"** denilmektedir. Kanımızda burada çok açık olan durum, halen AET ülkelerinde bulunan Türk işçilerinin serbest dolaşım hakkının da pazarlığa dahil edilmek istenmesinin bile **"ölçüyü aşmak"** anlamına gelebileceğidir.

F. Alman hükümetinin öneri paketi ve çelişkiler

İki hafta kadar önce Alman Der Spiegel dergisinde, **Özal**'ın Türk işçilerinin serbest dolaşımından para karşılığında vazgeçtiği ve bunun üzerine Kohl hükümetince Türkiye'ye Marshall yardımına benzer bir yöntemle yardım paketi hazırlandığı iddia edildi. Daha sonra Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü **Yalım Eralp,** bu iddiaları yalanlayarak, Başbakan Özal'ın, serbest dolaşım hakkından vazgeçmenin mümkün olmadığını, erteleme koşullarının ise görüşülebileceğini söylediğini belirtti.

Özal hükümetinin erteleme için hangi koşulları ileri sürdüğü veya süreceği ise henüz açıklanmadı. Basında ise, Başbakan **Özal**'ın ertelemede ekonomik yardımların artırılması koşulunu da ileri sürmekte olduğu defalarca yer aldı.

Alman tarafı ise, serbest dolaşım hakkında ısrar edilmemesi halinde özet olarak, Türkiye'nin AET ile ilişkilerinin normalleşmesine çalışacağını, F. Almanya'daki Türklerin **"yaşam ve çalışma"** koşullarını iyileştireceğini, konut kredilerinin Türkiye'de kullanılmasına olanak sağlayacağını vs. söylemektedir. **Kohl** hükümetinin F. Almanya'daki Türklere hangi kolaylığı nasıl sağlayacağı konusunu biraz açmak yararlı olacaktır.

Kohl hükümeti, 1982'de göreve başlar başlamaz yaptığı bir açıklama ile yabancılar sorununun acil çözüm gerektiren dört sorundan biri olduğunu belirtmişti. Hükümet programında yalnızca yabancıların sayılarının artmasına karşı tedbirler alınacağı yer alırken, sonradan koalisyon hükümetinin CDU ve CSU'lu politikacıların ağzından **"Yabancılar gitmelidir"**, **"Türkler gitmelidir"** sözleri duyulmaya başlanmıştı. Başbakan **Kohl**'un partisi CDU'nun Parlamento Grup Başkanı, **Dregger**'de, **"CDU Yabancılar Kongresi'nde"**, **"Almanya Almanlara"** doğrultusunda bir konuşma yapmıştı. 20 Ekim 1982 tarihinde ki bu kongrede konuşmacı olan **Dr. Jürgen Schilling** ise, **"Yabancıların geriye dönüşleri para sıkıntısı nedeniyle ertelenmemelidir. 50'li yıllarda mektupların üzerine 2 feniklik 'Batı Düşkünleri' özel pulları yapıştırdık. Neden gelecekte bir de 'Anadolu Düşkünleri' özel pulları yapıştırılmasın..."** diyebilmiştir.

Diğer yandan Federal İşçileri Bakanı **Zimmermann** denetiminde yeni bir Yabancılar Yasası taslağı hazırlandı. Zimmermann, parlamentoda yaptığı bir konuşmada, **"Sürtüşmesiz birlikte yaşamak, yabancıların ve özellikle de büyük grupların sayılarının sınırlanması ve uzun vadede azaltılması da mümkündür"** diyerek değişikliğin yönünü hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtiyordu. Acaba bu konuşmadaki **"büyük gruplar"**dan kastedilenin Türkler olduğunu belirtmeye gerek var mı?

Bu taslağın ailenin birleşmesine karşı getirilmek istenen hükümlerine, muhalefet partileri, sosyal kuruluşlar, kiliseler ve yabancılar çok sert tepki gösterdiler. Bu tepkilere Kohl hükümetinin ortağı liberal FDP'den de bazı politikacılar katılınca, taslak, Başbakan Kohl tarafından yeniden ele alınması için İçişleri Bakanlığı'na geri gönderildi. Federal İçişleri Bakanı Zimmermann'ın son şeklini verdiği taslağın, Başbakan Kohl'un Türkiye ziyareti ve devam edecek görüşmeler dolayısıyla kamuoyuna açıklanmadığı bir gerçek. Diğer bir gerçek de, bu taslağın yeni şekliyle de Başbakan **Kohl**'un Türkiye'de söylediği şeyi, **"Türklerin yaşam ve çalışma koşullarını iyileştirmeyi"** öngörmediğidir. Kaldı ki bu yasa taslağının tamamen geri alınması bile, Türklerin yaşamını kolaylaştırmak anlamına gelmeyecektir. 1965 yılında çıkarılan yürürlükteki mevcut Yabancılar Yasası, artık eskimiş ve günün koşullarına yanıt vermeyen, göçmenlik olgusunu göz önünde bulundurmayan, aksine sınırlayan bir yasadır.

Ya diğer sorunlar?

Görülen odur ki, Türkiye, Yunanistan, Portekiz ve İspanya örneğinde olduğu gibi, Türkiye'den işçilerin AET ülkelerine rahatça gidip iş aramalarının bir süre ertelemek durumunda. Konuya ilişkin gelişmeler ve hükümet yetkililerinin açıklamaları bunu göstermiştir. Anlaşmalardan doğan bu hakkın ertelenmesi karşılığında sadece ekonomik yardımların artırılmasını vb. istemek yanlış bir politika olacaktır.

Sosyal ve siyasal alandaki yanlış ve haksız uygulamaların düzeltilmesinde kararlı ve ısrarlı olmak, Türkiye ve Türk insanı için çok daha önemlidir.

Kanımızca bu yöndeki taleplerin başında şunlar gelmelidir:

— F. Almanya'nın 1980'den beri Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına uyguladığı vize zorunluluğundan vazgeçilmelidir. Bu konuda ısrar edilmelidir. Çünkü esasen beş yıl önce vizeye gerekçe olarak gösterilen **"kaçak işçiler"**in sayısını azaltmak da artık geçerli değildir. Yeşillerin Alman Parlamentosu'na verdiği soru önergesine ilişkin olarak Federal İçişleri Bakanlığı'nın yaptığı açıklamadan, son üç yılda vizenin daha çok F. Almanya'daki Türk işçileri-

BİR GÖRÜŞ

Barajın yıkılmasını önlemek için tek yol:

Doğu bezirganlığına göre ticaret

Federal Almanya'da yayınlanan haftalık "Die Zeit" gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Theo Sommer, Türk işçilerinin serbest dolaşımına ilişkin "Anlaşma mı bozulacak, yoksa göçün önündeki baraj mı kaldırılacak?" başlıklı bir yazı yazdı. Gazetenin 17 Temmuz 1985 günkü sayısında çıkan yazının bir bölümünü aşağıda sunuyoruz.

THEO SOMMER

"Yapılan birçok kamuoyu araştırmasının sonucuna göre, Alman vatandaşlarının % 80'i, ülkemizdeki yabancıların sayısını fazla buluyor. Vatandaşlarımızın % 85'i, yenilerinin gelmesinin önlenmesini istiyor. Almanlar başka hiçbir konuda böylesine bir görüş birliğine sahip değiller. Görüş birliği CDU taraftarlarından, Yeşillere kadar siyasi yelpazenin tümüne ulaşıyor. İnsanlarımız psikolojik ve ekonomik açıdan kat lanamayacağımız sayıda yabancıyı başımıza sardığımız endişesinde. **'Almanya'ya artık yeni yabancıların gelmesini kaldıramayız. Ülkemize gelir gelmez alacakları işsizlik parası ve sosyal yardımlarla, kendi ülkelerinde haftada 45 saat çalışarak elde edemeyecekleri yaşam standartına sahip olacak insanları ülkemize kabul etmek anlamsızdır'** diyerek **Helmut Schmidt** de başbakanlığı zamanında bizi uyarmıştı.

Kuzey Ren Vestralya eyaletinin SDP'li eski Başbakanı **Heinz Kühn** ise daha keskin bir dil kullanarak, **"Yabancılar sayısının % 10'u geçmesi halinde her halk isyan eder"** diyordu. Heinz Kühn'ün belirttiği isyan sınırının hâlâ altında bulunuyoruz. Yabancıların yerli halka oranı henüz % 7,1 ve bu oran bir süreden beri gerileme eğilimi göstermekte. Ancak F. Almanya'nın 19 büyük şehrinde bu orana ulaşıldı, hatta bazılarında oldukça aşıldı. Yüzde oranı; Frankfurt'ta 24, Stuttgart'ta 18, Münih'te 17, Berlin'de 12,5 dolayındadır. 1 Aralık 1986'dan itibaren Türklerin F.Almanya'ya akın edebileceği düşüncesi hükümete ve halka bir kâbus gibi sıkıntı veriyor.

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun 1964 yılında Ankara ile imzaladığı Ortaklık Anlaşması, Türklere yeni göç imkânları tanımıyor. Bu anlaşma AET'ye tam üye olan bütün ülkelerin vatandaşlarına tanındığı gibi, Türklere de 1 Aralık 1986'dan itibaren AET sınırları içinde serbest dolaşım hakkı veriyor. Bu hakkı kaç kişinin kullanacağını henüz kimse bilmiyor. Zaman zaman, göç etmek isteyenlerin 1,2 milyon kişiyi bulacağı söyleniyor, ama bunu ispatlamak güç. Anadolu'daki milyonlarca gizli işsizin yanında, resmi verilere göre Türkiye'deki işsiz sayısının 3,5 milyonu bulduğu ise apaçık ortada. Bu insanların birçoğu, şansını anavatanının sınırları dışında aramak isteyecektir. Ve düşünecekleri ilk hedef, bugüne kadar olduğu gibi Federal Almanya olacaktır. Vatanını terkeden Türklerin yüzde 90'ı soluğu ülkemizde alıyor.

Federal hükümetin ümitsiz olarak göçün önündeki barajın yıkılmasını önlemeye çalışmasının şaşılacak bir yanı yok. Federal İçişleri Bakanı Zimmermann, Dışişleri Bakanı **Genscher**, geçen hafta Başbakan Kohl, hepsi Ankara'daki görüşmelerde Türkleri serbest dolaşım hakkını kullanmamaları için ikna etmeye çalıştılar.

Ne yapmalı? Federal hükümet, Ankara anlaşmasından doğan yükümlülüklerini önce kendisine uygun şekilde yorumladı. Buna göre Ankara anlaşmasının serbest dolaşım ilkesi Alman hükümeti açısından bağlayıcı değil, yönlendirici bir nitelik taşımakta; yalnızca işçiler için geçerli olup, aileleri kapsamamakta ve ancak AET Ortaklık Konseyi'nin görüş birliği içinde aldığı bir karar sonucunda uygulanmaya konması gerekmekte. Bütün bunlar yakışık almayan demagojilerdir.

Böylece bazılarının burun kıvırdıkları, ancak alternatifi olmayan bir tek çıkış yolu kalıyor: Doğu bezirganlığına göre bir ticaret. Bunun esası; Türkiye'nin serbest dolaşım hakkından tamamen vazgeçmesi veya en azından uzun bir süre ertelemesi, buna karşın da Bon'un Türkiye'ye yardımı arttırmasıdır. Ve bu yardım yalnız askeri alanda değil, öncelikle ülkenin ekonomik gelişmesine doğrudan faydası olacak alanlara olmalıdır.

Böyle bir ticaret mümkün olabilmelidir. Elbette bizim kudretimiz sınırsız değildir. Eğer Batı Alman endüstrisi Türkiye'de yatırım yapmaktan çekinirse, Federal hükümetin teminat vermesi de bu durumu pek değiştirmeyecektir. Bu nedenle sonbaharda yapılacak görüşmelerde Federal hükümet hiç çekinmeden, başka türlü olmuyorsa, göçün önündeki barajın yıkılmasını önlemek için gerektiğinde anlaşmaya uymayacağını da sezdirmelidir.

KİLİSE TEMSİLCİSİ VE TÜRKLER — Almanya'da eşit haklar elde etmek için birlikte hareket ediyorlar. (Fotoğraf: ERCAN KARAKAŞ)

nin aile üyelerini mağdur eder şekilde uygulanmış olduğu anlaşılmıştır. Geçen haftalarda San Marino Cumhuriyeti'nde toplanan Avrupa Konseyi'nin **"Göçmen ve Mülteciler Komisyonu"**nun vize uygulamasının tamamen kaldırılması için üye ülkelerin gerekli hazırlıkları yapmalarını talep etmesi de Türkiye'nin bu istemini destekler niteliktedir.

— F. Almanya hükümeti, Türk işçilerinin Yapı Tasarruf Sandıkları'ndan alacakları kredi ile Türkiye'de de konut sahibi olabilmelerine olanak verecek bir yasa değişikliğine gidiyor. Ancak bu haktan yararlanacak Türk işçilerinin kredinin verilmeye başlanmasından en geç dört yıl sonra ülkesine kesin dönüş yapması zorunluluğu getiriliyor. Bu zorunluluğun geçen yılda **"geri dönüş primleri"** ile başlatılan Türk işçilerinin sayısını azaltmaya yönelik hükümet politikasının bir devamı olarak görülmesi gerekir. Geri dönüşleri sürekli olarak gündemde ve canlı tutmak için, gelecekte de benzer **"maddi teşvikler"** getirilmesi olasıdır. Bu nedenle, konut kredisinin verilmesindeki Türkiye'ye dönüş koşulunun kaldırılması talep edilmelidir.

— Türk işçileri adına Alman işverenlerin ödediği emeklilik sigorta primlerinin kesin dönüş yapan işçilerimize, talep etmeleri halinde ödenmesi sağlanmalıdır.

— F. Almanya'nın çocuk paraları konusundaki farklı uygulamaya son vermesi talep edilmelidir. Türkiye'deki işçi çocukları da F. Almanya'daki kardeşleri ile bu konuda eşit tutulmalıdır. Farklı uygulamaya gerekçe olarak gösterilen, Türkiye'de yaşamın ucuz olduğu savı günümüzde emeği ile geçinen insanlar için söz konusu edilemez.

— İkinci kuşak gençlerin Almanya'da kalabilmelerinin, Alman vatandaşlığı ile Türk vatandaşlığı arasında bir seçim yapma koşuluna bağlanmak istenmesine karşı çıkılmalı, onların ulusal ve kültürel özelliklerini koruyarak, okullarda ve toplum yaşamında dışlanmaması istenmeli ve sağlanmalıdır.

AET Temsilcisi Gwyn Morgan:

Türkiye'nin serbest dolaşım hakkı hukuken tartışılamaz

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun Ankara'daki temsilcisi **Gwyn Morgan,** Topluluğun Türk işçilerinin serbest dolaşımı konusuna bakış açısını anlatırken, Türkiye'nin bu hakkının varlığının hukuken tartışılamayacağını belirterek, bununa birlikte konunun değişen ekonomik koşullar içinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtti.

AET temsilcisi Morgan'a yönelttiğimiz sorular ve kendisinin yanıtları şöyle:

CUMHURİYET: Türk işçilerinin serbest dolaşımı konusu Topluluk içinde nasıl görülüyor?

MORGAN: İlk olarak şunu belirtmek gerekiyor: Türk işçilerinin Topluluk içinde serbest dolaşımının 1 Ocak 1986 tarihinde başlaması Türkiye'nin ortaklık anlaşmasından doğan bir hakkıdır. Hukuken bu hakkın varlığı tartışılamaz. Biz bu hakkını Türkiye'nin elinden almaya çalışmıyoruz. Buna karşılık, ortaklık anlaşması ve hatta Topluluğun temeli olan Roma Antlaşması bugünün şartları içinde değerlendirilmelidir. Gerek Türkiye, gerek Topluluğa üye ülkelerin ekonomik ve sosyal koşulları bu anlaşmaların yapıldığı döneme kıyasla büyük ölçüde değişmiştir. Gerek Türk hükümeti gerek AET ülkeleri bu gerçeğin bilincindeler ve her iki taraf da bu sorunu dostça ve adil bir şekilde çözme kararlılığı içindedirler. Biz Topluluk olarak bir çözümün mümkün olduğuna inanıyoruz. Federal Alman Şansölyesi **Kohl** ile Başbakan Sayın **Turgut Özal** arasında bundan kısa bir süre önce yapılan görüşmeler çözüm için iyi bir zemin mevcut olduğunu göstermiştir. Kuşkusuz bu sorun diğer ülkelerden çok, 1.5 milyon Türk'ün yaşadığı Federal Almanya'yı AET ülkelerinden daha fazla etkilemektedir.

Gwyn Morgan — İyimser

CUMHURİYET: AET Komisyonu'nun sorunun çözümündeki rolü nedir?

MORGAN: Komisyon'un durumu açısından iki noktaya dikkat çekmek gerekiyor. Birincisi, bizim komisyon olarak bu konudaki müzakereleri yürütebilmek için Topluluğun siyasi organlarından kesin yetki almamız gerekiyor. Ancak Topluluk tarafından görevlendirildiğimiz zaman komisyon Türk makamları ile masaya oturabilir. Görüldüğü gibi müzakerelerde Türkiye'nin muhatabı Topluluk üyesi ülkelerdir. İkinci nokta: Komisyon bir bütün olarak bu konunun bir rakam ya da istatistik meselesi olmadığı gerçeğinin çok iyi farkındadır. Bu her şeyden önce halen Avrupa'da bulunan ya da gelecek olan işçiler açısından insan boyutu ön plana gelen, aileleri, aynı zamanda işsizlik olgusunu ilgilendiren bir konudur. Türk hükümeti ve Topluluğun görevi böyle bir olasılık (serbest dolaşım) gerçekleştiğinde, bunu Türk işçileri ve Topluluk üyesi ülkelerin vatandaşlarının zararına değil, yararına olacak şekilde düzenlemektir.

CUMHURİYET: Türkiye ile Topluluk arasındaki ilişkilerin bugünkü durumu sorunun çözümü açısından uygun bir ortam içinde midir?

MORGAN: Ben iyimserim. Bir çözümün bulunacağına inanıyorum. □

Ankara'ya göre serbest dolaşım

Türkiye-AET ilişkilerinin canlandırılması için baskı unsuru

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Türkiye, ilk olarak serbest dolaşım hakkından vazgeçmemekle birlikte, **"telafi edilmesi"** karşılığında 1 Ocak 1986 tarihinde başlaması gereken uygulamanın belirli bir süre için ertelenmesini kabul ediyor. Türkiye'nin vereceği bu ödünün telafi edilmesi gündeme geldiğinde, çetin bir pazarlığın kapısı açılırken, siyasi bakımdan da AET ülkeleri ciddi bir ikilemle karşı karşıya geliyorlar.

Serbest dolaşım konusu her ne kadar birinci derecede Federal Almanya'yı ilgilendiriyorsa da, diğer AET üyeleri de bu tarihten itibaren kendileri açısından da geçerlik kazanacak olan bu yükümlülüğün erteletilmesini arzuluyorlar. Çünkü teorik olarak 1 Ocak 1986 tarihine gelindiğinde, -eğer aksi yönde bir düzenleme yapılmazsa- kendileri de Türk vatandaşlarına kapılarını açmak durumunda kalacaklar.

AET ülkelerinin ikilemi de bu noktada doğuyor. Serbest dolaşım hakkı Türkiye ile topluluk arasındaki ortaklık anlaşmasından kaynaklandığından, ertelendiğine ilişkin hukuksal düzenlemelerin de yine topluluk ile yapılması gerekiyor. Ancak bu düzenlemelerin yapılabilmesi ise, her şeyden önce 12 Eylül sonrasında topluluk tarafından tek taraflı olarak dondurulan ilişkilerin normalleşmesine bağlı, başka bir deyişle topluluk ile AET arasında diyalog tesis edilmediği, ortaklık organları çalışmadığı sürece bu konudaki müzakerelerin yapılabilmesi de mümkün değil. Ancak AET ülkeleri Türkiye'deki demokratikleşme sürecine ilişkin eleştirilerini korudukları ve katı tutumlarını sürdürdükleri için genel seçimlerin yapılmasından bu yana iki yıl geçtiği halde ilişkilerin canlandırılması yolunda herhangi bir ilerleme sağlanabilmiş değil. AET'nin Türkiye üzerinde baskıyı sürdürmesi, aynı zamanda onların serbest dolaşımı müzakere edebileceği zemininin ortadan kalkması sonucunu getiriyor.

Bu çerçevede Türk diplomasisi, "erteleme" konusunu AET ile ilişkilerin normalleşmesinin yolunu açabilmek için topluluk karşısında bir baskı unsuru olarak kullanıyor ve topluluğa masaya oturma zorunluluğunu hatırlatıyor. Türk diplomasisi, bu noktada serbest dolaşımdan birinci derecede etkilenen ve bir an önce çözüm bulunmasını arzulayan Federal Almanya'yı da, diğer AET ülkeleri nezdinde ağırlığını koyması için sıkıştırarak, ilişkilerin canlandırılmasını sağlamaya çalışıyor.

Ankara açısından bakıldığında, AET'ye tam üyelik hedefi korunduğu sürece serbest dolaşım da bunun temel unsuru olarak ortaya çıkıyor. Yetkililer, **"Ertelemeyi kabul etsek bile, bu haktan Türkiye'nin hedefi gelecekte tam üye olarak AET'ye katılmaktır"** diyorlar.

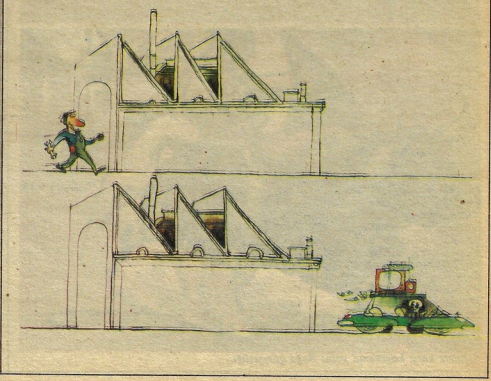

21 yaşındaki yakışıklı boğa güreşçisi "El Yiyo" son kez celladına bakıp güçlükle mırıldandı:

Bu boğa beni öldürdü

El Yiyo zaferinin sarhoşluğu içinde, seyirciyi selamlamak üzere boğaya sırtını döndüğü anda ölmek üzere olan boğa, son bir hamle ile boynuzunu matadorun sol kaburgasına soktu ve hasmını bir saman bebek gibi yere fırlattı. Her şey bir anda olup bittiğinde matadorun yüzünde ölüm, somut bir şekilde görülüyordu.

Sefalete karşı koymanın yolu: Boğa güreşçiliği.

NİLGÜN CERRAHOĞLU

MADRİD— Jose Cubero "El Yiyo", Madrid'in yeni açılan Toromasi okuluna yazılırken üç şey düşlüyordu: Bir Mercedes, başkentin en sık mahallelerinden birinde bir villa ve büyük bir boğa yetiştirme çiftliği.. Tabii şan, şöhret, güzel kadınlar, toplumda saygınlık da gelecekti bunlarla beraber. Jose Cubero tüm yaşamını mütevazı Canillejos mahallesinin tozlu yollarında tüketmek istemiyordu.

Yaşamı aslında bu mesleği seçen diğer İspanyol gençleri gibi sefalete karşı çok amansız bir mücadele içinde geçmemişti. Hiç açlık nedir bilmemişti, örneğin. Değişen yeni İspanya'nın ürünüydü o. Annesi, babası, daha Jose doğmadan, yüzbinlerce İspanyol gibi yazgılarını değiştirmek düşüyle Endülüs'den Fransa'ya göçmüştü. Jose ve 3 kardeşi Bordo'da "gurbet ellerde" doğmuştu. Baba Juan Cubero, bir araya getirebildiği mütevazı sermaye ile burada bir lokanta açmıştı. İşleri oldukça iyi gidiyordu. Fakat Juan Cubero'nun öteden beri kanında taşıdığı bir tutku, gelecekte Cubero ailesini düşünebileceklerinden çok daha derin bir biçimde etkileyecekti.

Pek çok Endülüslü gibi Juan Cubero da aklını boğa güreşleriyle bozmuştu. Bu sanatın efsaneleşen devlerini, **Joselito**ları, **Manolete**leri, **el Cordobes**leri, **Ordonez**leri yetiştiren toprakların adamıydı ne de olsa ve gizli gizli şansın belki bir gün ona da gülebileceğini düşlüyordu hep. Ne var ki düşlerini hiçbir zaman yakalayamayacağını, yaptığı ilk denemelerden sonra kavrayan Juan Cubero'nun aklına bu ışıltılı dünyaya biraz olsun yaklaşmak için yeni bir fikir geldi. Bir boğa güreşi okulu açacak, bu işin meraklısı Fransızlara, bir Endülüs köyünün otlaklarında futbol oynar gibi Korrida oynayarak öğrendiklerini aktaracaktı. Güney Fransa'da bu işin meraklısı çoktu nasılsa. Üstelik Cubero'nun öğleden sonra verdiği Toromasi dersleri, ailenin birikimlerine bayağı katkıda bulunabilirdi...

Cubero ailesi Madrid'in işçi mahallelerinden biri olan Canillejos'da bir kat alabilecek kadar para biriktirip ülkelerine döndüklerinde, Jose Cubero daha çok küçüktü. Fakat babasının düşlerini devam ettirmek isteyen diğer 3 erkek kardeşi gibi o da kendisini boğaların garip dünyasında bulmuştu. İlk kez 10 yaşında bir boğanın karşısına çıkan küçük Cubero, 12 yaşında "Capea"lara katılmaya başladı.

Eski ve yasadığı bir tören olan "Capea"lar, Kastilya yaylasındaki köylerin yaz sonu bayramlarında yapılırdı. İspanya'da boğa gösterisine sahne olmayan bir bayram düşünülemeyeceği için, bu amatör boğa güreşleri mütevazı köylerde, kentteki pahalı korridaların yerini tutuyordu. Köy meydanında tahtadan kurulan arenalara, yaşlı bir boğa ya da inek salıverilir, yeteneklerini kanıtlamak isteyen gençler, boynuzuyla bir atı rahatça kaldırabilen bu hayvanın karşısına atıverirlerdi kendilerini.

Babasının boğa tutkusu ile çocuk yaşta "capea"dan "capea" ya dolaşan ve bu törenlerde göz dolduran Jose Cubero kararını vermişti. Şansını, nerede olduğu bilin-

Yeteneklerini kanıtlamak isteyen gençler, çok çetin imtihanlardan geçmek zorundalar.

meyen bir Kastilya köyünde "keşfedilmeye" bağlamayacaktı. Okulu bırakıp, Madrid'de yeni açılan boğa güreşi okuluna yazılmalıydı. Belli olmaz o da babasının memleketlisi, unutulmaz Cordobalı Manolete gibi bir gün destanlaşan boğa güreşçileri arasına giriverdi...

Fakat bu mesleğe girmek için Cubero'nun seçtiği yol, Manolette gibi, el Cordobes gibi boğalar dünyasının doruklarına erişenlerin çıkış noktasından çok farklıydı. Yıllar öncesinin yoksul Cordoba'sının amansız açlığına karşı mücadele vermiş bu adamlar, boğalarla güreşmeyi, girilmesi yasak olan boğa çiftliklerinin kapılarını zorlayarak öğrenmişlerdi. Gece yarıları, ay ışığında, çiftlik bekçilerinin tüfeklerinin tehdidi altında, jandarmanın nöbetçileri peşlerinde güçleri hiç yıpratılmamış hayvanların ortasında ve kaza halinde her türlü yardımdan yoksun bir biçimde yapmışlardı cıraklıklarını. Nice kaçak acemi boğa güreşçilerinin yaşamı ise, dağ haydutlarınınkine benzeyen, kim vurduya giden bir ölümle noktalanmıştı.

Jose Cubero'nun nesli ise bu güç uğraşı, başkentte bir Toromasi okulunun jimnastik salonunda öğreniyordu. Eski matadorların dikkatli yönetimi altında, okuldaki 100 öğrenci İspanya'nın bu ulusal sanatının tarihini, teorisini ve tekniklerini öğrenmekteydi. Teorik çalışmaları bir süre sonra küçük boğalarla yapılan karşılaşmalar izlemekteydi. İspanya gibi, İspanya'nın boğa güreşçileri de değişiyordu.

İşte İspanya'nın bu "yeni nesil" boğa güreşçilerinin "prens"lerinden biri olarak yetiştirilen Cubero, kısa sürede kendisini üne götüren **"El Yiyo"** lakabını alacak ve

El Yiyo İspanya'da. boğalar bayramının başladığı 1771 yılından bu yana bu uğurda can veren 281 boğa güreşçisinden biri. Daha şimdiden onlar gibi destanlaştı.

"kral"lığa doğru ilerleyecekti. "El Yiyo" düşlediği Mercedese, şahane villaya ve boğa çiftliğine giderek yaklaşıyordu.

Jose Cubero ya da yeni lakabıyla "El Yiyo", daha 17'sinin baharında, her matadorun geçmek zorunda olduğu "alternativa" törenini kutlamıştı örneğin. Bu, o günden itibaren, ergin, yani 4 yaşını geçkin boğalarla dünyanın tüm arenalarında güreşmek hakkına sahip olması demekti. Bu büyük olayın hemen ardından ülkenin en ünlü boğa güreşçilerinin katıldığı San İsidro şenliğinde büyük bir çıkış yapmıştı. İleri gelen boğa güreşi eleştirmenleri artık "El Yiyo"dan, **"Klası olan bir boğa güreşçisi", "Tekniği ile olduğu kadar yüreği ile dövüşen bir matador"** diye söz ediyorlardı. "El Yiyo" önemli boğa güreşçileriyle, önemli arenalara çıkabilirdi artık.

İşte Yiyo'nun "Colmenar Viejo'da son çıktığı güreş de bunlardan biriydi. Madrid'den 30 kilometre uzaklıktaki bu küçük kasabada çoğu başkentlilerden oluşan seyirciler karşısına, artık "maestro" olarak anılan **Antonete** ile birlikte çıkacaktı.

Menajeri, Colmenar Arenası'nın emrezaryosu ile 3 milyon pesetaya (9 milyon TL.sı) anlaşmıştı. Her zamanki gibi Yiyo'ya bu para nakit olarak, güreşten önce kaldığı "miraflores" otelinde tıkır tıkır sayıldı. Yirmişer dakikada kılıçlanacak iki boğaya karşılık bir **BMW** parasıydı bu.

O gün yeşil gözlerini vurgulayan sırma işlemeli tütün rengi bir giysi seçmişti Yiyo. İlk boğası ile karşılaşmasında olağan dışı hiçbir şey olmadı. O yaz sonu öğleden sonrasının son boğasıyla ağır ağır, tüm hünerini ortaya koyarak güreşecek, başkentli seyircileri fethedecekti. Karşısında 480 kilo ağırlığında, sivri, kıskıvrak boynuzları olan bir boğa duruyordu. "Bulero" idi adı.

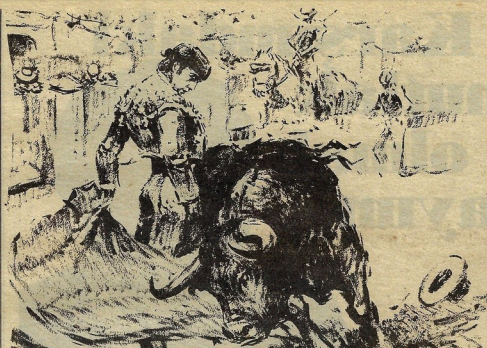

Boğa güreşi öğrenmek için çiftliklere giren nice kaçak acemi boğa güreşçisinin yaşamı dağ haydutlarınınkine benzeyen, kim vurduya giden bir ölümle sonuçlandı.

Nihayet, beklenen an gelip, boğa güreşçisi kılıcını sapına kadar boğanın kaburga kemiklerine soktuğunda, arena "ole" çığlıkları ile inliyordu. Seyirciler, tüm olağanüstü güreşlerde olduğu gibi, boğa güreşçisine boğanının 2 kulağının birden sunulması için beyaz mendillerini sallıyorlardı. Hayvanın, dizlerinin üzerine çöküp, oracıkta son nefesini vermeden, tek ve temiz bir boynuz darbesiyle celladının işini bitireceği kimin aklına gelirdi?

Yiyo zaferinin sarhoşluğu içinde, seyirciyi selamlamak üzere boğaya sırtını döndüğünde, son bir hamle yaptı "Burlero". Arenadakiler ve TV kameraları karşısında güreşi izleyenler, bir anda boğa güreşçisini yerde gördüler. İzleyicilere yavaş çekilmiş gibi gelen bir sonraki sahne ise, "Bulero"nun bir boynuzunu Yiyo'nun sol kaburgasına sokması ve hasmını bir saman bebek gibi havaya kaldırması oldu. Her şey bir anda olup bitmişti. Orada bulunanlar, o anda ölümü boğa güreşçisinin yüzünde somut bir biçimde gördüklerini anlatıyorlardı. Herkes olduğu yerde çakılı kalmıştı. Koskoca arenada çıt çıkmıyordu. Yiyo'yu arenanın kliniğine götürmek için yanına koşan arkadaşları, gazetecilere boğa güreşçisinin güçlükle "Bu boğa beni öldürdü" dediğini anlatacaklardı. Bunlar 21 yaşındaki yakışıklı matadorun son sözleri olacaktı.

İspanya'nın en sevilen matadorlarından "El Yiyo" zafer sarhoşluğu içinde seyirciyi selamlarken boğanın korkunç boynuzu darbesiyle adeta samandan bir bebek gibi havalanıyor ve...

Son sözleri "bu boğa beni öldürdü" oluyor.

Pozoblanco gibi, Linares gibi, Colmenar Viejo Arenası da, İspanyol halkının ruhuna işleyen bu sanatın bir kurbanı ile birlikte anılacaktı bundan böyle. Yiyo boğa-

Yiyo'nun tabutu, ETA kurşunlarına hedef olan bir general gibi, İspanyol bayrağına sarıldı, ülkenin en önemli arenası "Las Ventas"ta 20.000 kişinin yaşlı gözleri önünde omuzlarda taşındı.

lar bayramın kutlandığı 1771'den bu yana bu uğurda can veren 281 boğa güreşçisi gibi destanlaşacaktı.

Genç matadordan tam 38 yıl önce ölen Manolete'nin kemikli yüzü ve hüzünlü, kara gözleri hâlâ Endülüs kahvelerinin duvarlarını süslüyordu. Sanatının doruğunda, Linares'de can veren bu boğa güreşçisinin adına hâlâ Endülüs'ün Barok kiliselerinden birinin çan kulesinde, azizlerin arasında rastlamak mümkündü. Aziz düzeyine çıkarılan Manolete için Endülüs halkı hâlâ her yıl ayinler düzenliyordu. Matadorun mezarı ise çiçekten geçilmiyordu.

Manolete'yi azizleştiren İspanya ile AET'ye giren, 40 milyon turistin sosyalist İspanyası arasında uçurumlar bulunmasına rağmen, yaşamı sürekli bir biçimde ölümle karşılaştırmak olarak yorumlayan bu ulus için arenada can veren boğa güreşçisi hâlâ bir kahramandı. Örneğin Yiyo'nun tabutu, ETA kurşununa hedef olan bir general gibi, İspanyol bayrağına sarılmış, ülkenin en önemli arenası olan Madrid'in "Las Ventas"ında 20.000 kişinin yaşlı gözleri önünde omuzlarda taşınmıştı. Şimdi haftalarca hatta aylarca ülke basını ondan söz edecek, matador giysileriyle tabuta konan genç boğa güreşçisinin fotoğrafları, en bellibaşlı mecmualarının kapaklarını süsleyecekti. Karalar içinde genç bir kadının, tabutun çukura indirildiği sırada attığı çığlık ise uzun süre kulaklarda yankılanacaktı. Boğa güreşçisinin 23 yaşındaki kızkardeşiydi bu. Bu genç gırtlaktan çıkan o "Adios Jose"yi, orada bulunan TV kameraları tüm İspanya'ya yaymıştı.

Fellini: Karşımdaki şeyin mutlak hâkimi olmak zorundayım

Ünlü film yöneticisi ***Federico Fellini,*** *ülkemizde özellikle "Amarcord", "Ve Gemi Gidiyor" ve "Roma" filmleriyle tanınmıştır. Sinemada kendine özgü bir çizgi yaratan Fellini ile "Frankfurter Allgemeine" gazetesinin yaptığı söyleşiyi aşağıda özetleyerek sunuyoruz.*

— Hollywood'a neden gitmiyorsunuz?

FELLİNİ — Amerikalılara Amerika'yı anlatmak için mi? Orada, istediklerimi anlatma çabası içinde kendimi bir felçli gibi çaresiz hissederim. Belirli bir tip yaratması gereken Amerikalı bir kadın oyuncuya neler söylemem gerektiğini, oyunculara hangi kostümlerin giydirileceğini bilemem. Boston'daki bir zenci taksi şoförünün konuşma tarzını, hangi sigarayı içtiğini, ne yediğini, nasıl bir kravat taktığını bilemem. Yani böyle bir durum karşısında kendimi tamamen güçsüz hissederim. Bu, insanın başka bir ülkede yabancı olarak kalması, bir yazarın kendisinin olmayan bir dilde bir şeyler anlatmaya çalışırken önüne aşılmaz dağların çıkması sorunudur. Dil, sadece farklı söyleniş biçimlerine sahip bir sözlük dolusu kelime yığını değildir. Dil, gerçekliği karşılamak, onu kavramak ve ifade etmek için bir araçtır. Çevremizdekileri algılamaya ve onları ifade etmeye yarar. Farklı bir dil, gerçeklikle farklı bir ilişkiye girmek demektir. Çünkü dil, gelenek, tarih, alışkanlıklar, din ve mitoloji sorunudur ve belirli kurallara dayanır. İşte bu dile hâkim olamadığım için, neyi, nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Aya varmış olsam bile, karşımdaki şeylerin mutlak hâkimi olmak zorundayım ve o şeyleri ifade edebilmek için de birtakım objelere, mutlaka bana itaat edecek objelere ihtiyacım var. Eğer Hollywood tamamıyla sterilize bir laboratuvar olsaydı, belki bütün bunları orada gerçekleştirebilirdim. Ama Hollywood beni büyüleyip, şaşırtmasına rağmen, kendisine ilişkin hiçbir şey bilmediğim bir kıtayla iç içe. Amerika olağanüstü bir ülke, ülkemle karşılaştırıldığında, oradaki saatler çok daha ürkütücü, ama aynı zamanda büyüleyici bir zamanı gösteriyor. Bizim ülkemizde ise her şey arkeolojik görünümler ve geçmişle iç içedir. Belki biraz fazla ve kapsamlı konuştum, aslında söylemek istediğim tek bir şey vardı. **Beni çok üzse de,** bir Amerikan filmi yapma işini hâlâ çok ileri bir tarihe, muhtemelen hiçbir zaman olmayacak bir tarihe atmak zorundayım.

— Cinecitta ve Studio 5'in sizin için taşıdığı değer nedir?

FELLİNİ — Çok duygulu ve romantik görünmeksizin, yuvam olduğunu söylemekle yetineyim. Burası benim gerçek anlamda doğduğum yer. Bana nerede yaşamak isterdiniz, Roma'da mı, Paris'te mi diye sorulduğunda, daima Cinecitta cevabını veriyorum. Çünkü burada dünyanın bütün şehirlerini yaratabiliriz.

— Parasını bir yana bırakırsak, sizi reklam yapmaya iten nedir?

FELLİNİ — Bir kere para olayı sanıldığı kadar büyük boyutlarda değil. Belki bazıları, **"İşte bak, Fellini de reklam yapıyor, onu da artık bu işin içine soktular"** diyordur. Bir şey açık, televizyonda gösterilen filmler, her beş dakikada bir araya giren reklam spotlarıyla katledildiyor. Filmlerin reklamlar tarafından katledilmesine seyirci kalmaktansa reklam yapmak daha iyi. Reklam iyi yapılmışsa hiç olmazsa filmler katledilmekten kurtulacak, bu sefer film, reklamları katletmiş olacak. Şaka bir yana, iki reklam spotu yaptığım için bugüne kadar hiç pişmanlık duymadım. Şu anda ikincisini, makarna fabrikası "Pasta Barilla" için yaptığım spotu bitirmiş bulunuyorum. Bunun ilginç bir deney olduğunu itiraf etmek zorundayım. Çünkü 60 saniye içinde belirli figürleri sıralıyor, bir atmosfer yaratıyorsunuz, yani kısa bir hikâye yapıyor ve bunun içine seyredeni görüntüler bombardımanına tutmamaya dikkat ederek reklamın mesajını işliyorsunuz.

— Yaşlılık hakkında ne düşünüyorsunuz?

FELLİNİ — Mesleğimi büyük bir coşkuyla yapmam ve yaşamımı bununla doldurmam, yaşlanmamı engelliyor. Mesleğimi bir iş olarak değil, kendimi gerçekleştirmemin en mükemmel biçimi olarak görüyorum. Ruhsal etkinliğe ket vurulabildiğini ve insanın gençliğindeki bedensel güce yeniden ulaşamayacağını bilmesi gerçekten üzücü. Bence yaşlanmak, ümitsizce geride kalan bir yaşa sahilma demek. Yaşlanmayı önlemenin en iyi aracı da, bence iş. Bir fantazi ve rüya dünyasına dayanan işim, bir oyun kadar keyifli. Küçük bir çocukken yaptığım gibi kuklalar, ışıklar, bebekler, makyajlar, kostümler ve peruklarla oynamayı sürdürebildiğim için kendimi mutlu sayıyorum. Ayrıca kendimi beş veya on sene öncesine oranla daha yaşlı da hissetmiyorum.

— 20 yıllık bir aradan sonra 41 yıldır evli olduğunuz Giulietta Masina ile yeniden birlikte çalışmaya başladınız. Bayan Giulietta size hâlâ ilham veriyor mu?

FELLİNİ — Eğer öyle olmasaydı filmi yapamazdım. Giulietta'yı, onun kendine ilişkin fikirleriyle hiç uyuşmayan bir biçimde görüyorum. Bu nedenle tıpkı **"La Strada"** ya da **"Cabiria Geceleri"**nde olduğu gibi yine alışılmış tartışmaların çıkacağını biliyorum. Kendisini iyi tanıyan bir oyuncu bulmak çok güç. Bütün insanlar gibi artislerin kafalarında da kendileri hakkında gerçekçi bir tablo oluşmamış, mesela komedyenler dramatik rollere çıkmak istiyor, ya da tam tersi. Giulietta da büyük bir zevkle dramatik rollere çıkıp, şık elbiseler giyebilir. Ama ben onda, onun patetik ve cocuksu görünümünde gerçek bir palyaçoluk yeteneği görüyorum. O ise, kendisinin çekici bir oyuncu olduğuna inanıyor, zaten tatsızlıklar da bundan çıkıyor. Ama makul sınırlar içinde kaldığı sürece bütün bu tatsızlıkların iş üstündeki etkisi oldukça olumlu.

— İtalo Calvino, haftada yüzlerce film gösteren televizyonun etkisiyle, İtalyan sinemasının öldüğünü söylüyor. Sizin görüşünüz nedir?

FELLİNİ — Sinemanın ölümüne neden olan sadece televizyonda gösterilen filmlerin insanları sinema bileti almaktan alıkoyması değildir. Sinemanın krize girmesine televizyon vesile oldu, ama gerçek neden, yeni film dilinde, görüntüler ve seyirciler arasında doğan yeni ilişkide yatıyor. Kamınca son otuz yıl içinde çeşitli görüntülerden oluşan belgeseller, reklamlar, romanlarını filme alınması ve bilgi yarışmaları-, 24 saat boyunca devam eden görüntü akını, bunları bir tür üstünlük duygusuyla izleyip, istediğinde elindeki uzaktan kumanda aletine basarak değiştiren oldukça sabırsız bir seyirci kitlesi yaratti. Canları istediğinde programı değiştirebiliyor, zevklerine ya da o an içinde bulundukları ruhsal duruma uygun programları seçebiliyorlar. Görüntülerin bu şekilde kötüye kullanılmasına karşıyım. Filmler belirli bir zaman akışı ve müzikal ahenge dayanır. Bütün bunlar, evinden belirli bir yerde toplanmak amacıyla çıkıp izleyeceği görüntülere önceden konsantre olmuş seyircilerin önünde ve karanlık bir mekânda gerçekleşir. Bir töreni andıran bu sinema olayı ve özellikle de sinema dili, televizyona özgü görüntü selinin etkisiyle büyük zarara uğradı. Yani Calvino'ya katılıyorum. □

Çeviren: Aysıl GENÇ

KİM KİMDİR?

FEDERİCO FELLİNİ

1920'de Rimini'de doğan Fellini, İkinci Dünya Savaşı öncesinde karikatür ve çizgi-roman alanında çalıştı. 40'lı yıllarda Yeni Gerçekçilik hareketinin kurucuları arasında yer alarak kısa senaryolar yazdı. Zamanla Yeni Gerçekçilik hareketinden koparak daha kişisel ve kendine özgü bir sinema yarattı. 1954 yılında çevirdiği "Sonsuz Sokaklar-La Strada" filmi, dünya çapında tanınmasını sağladı. Filmlerine temel eksen olarak anılarını alan Fellini'nin, 50'li yıllardan sonra çevirdiği bazı filmler şöyle sıralanabilir: "Cabiria Geceleri (1956)", "Tatlı Hayat (1959)", "Sekiz Buçuk (1962)", "Ruhların Julyeti (1965)", "Satiricon (1969)", "Roma (1971)", "Amarcord (1973)", "Casanova (1974/75)", "Kadınlar Kenti (1978/79)", "Orkestra Provası", "Ve Gemi Gidiyor". Fellini halen "Ginger ve Fred" adlı filmler üzerinde çalışıyor.

YEMEK

FASİH SİNAN

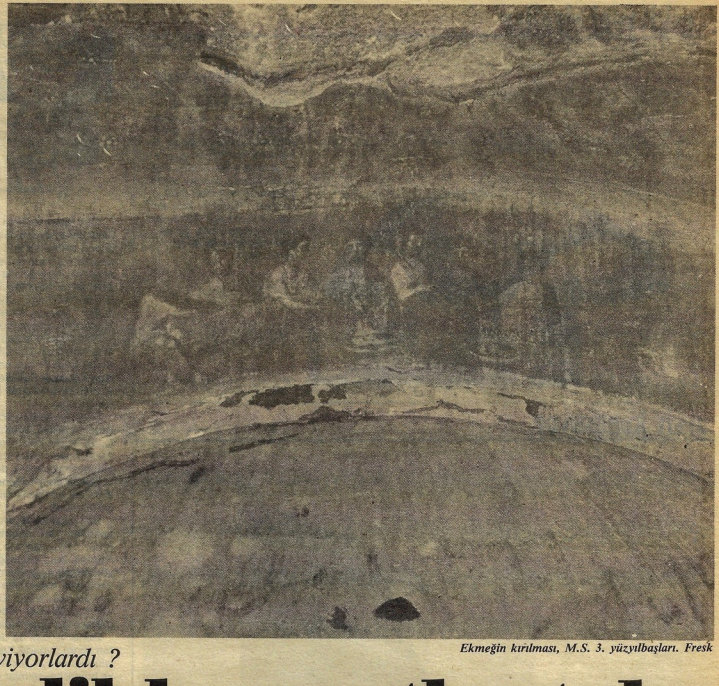

Ekmeğin kırılması, M.S. 3. yüzyılbaşları. Fresk

Kimler nerelerde ne yiyorlardı ?

Benzerlikler rastlantıdır

Günlük gazete haberlerinden biri olup, belki de gazetenin ölüm ilanları, hatta spor sayfasından da önce'ilk iş'okunan *''kimler nerelerde neler yedi?'* konulu güncel bir yemek daveti yerine; sizlere kablet tarihî, ev sahibi ve konuklarının artık aranızda yaşamadığı, bu nedenle de hiç ilgi toplayacağını sanmadığımız *'Cena Trimalchio*'yu aktarmaya devam ediyoruz. Bu öyküde adı geçen kişi ve yerlerin günümüzle hiç bir ilgi ve benzerliği olmadığını bir kere daha belirterek (!).

Konuşmaların tavsamağa başladığı bir sıra, köleler masaların arasına av araç ve gereçleriyle bezenmiş örtüler yaymağa başlarlar. Tam bu sırada, dışarda dehşet verici bir gürültü kopar. Isparta tazıları havlayarak salona dolar. Konuklar ne tarafa bakacaklarını bilemezler. Köpeklerin arkından, sedye iriliğinde bir tepsi —Araplar Romalılardan almış olacak— üstünde azman bir yaban domuzu salona girer. Domuzun başında özgürlüğünü kazanmış kölelere has bir küllâh bulunmakta, Yezidin dişlerinden, hurma yaprağından örülmüş iki sepet sarkmaktadır. Sepetlerin birinde taze Suriye hurmaları, diğerinde ise kurutulmuş Mısır hurmaları yer almakta. Hamurdan pişirilmiş süt domuzları, anaları-nı çepe çevre kuşatmış. (Aslında bu yavrular, konukların evlerine dönerken birlikte götürmeleri için düşünülmüş bir armağan niteliğinde.) Nitelikli süt domuzları konuklara dağıtılırken, avcı giysileri içinde sakallı, irikyım bir adam salona dalar ve belindeki bıçağını çekip domuzun karnını boydan boya deşer. Açılan yaradan dır, domuzun içini temizlemeyi unuttuğunu söyler. **''Ne unuttum ne?''** diye haykırmaya başlar Trimalchio. **''Şunun haline bakın, duyan da sosa biberle kimyonu koymayı unuttuğunu sanır. Soyun şunu.''** Derhal yarı beline kadar soyulan aşçı, eli kırbaçlı bir kölenin arasında kaderini beklemektedir. Konuklar hep birlikte aşçının başlanmasını dilerler: **''Hepimizin başına gelebilir böyle aksilikler, bu şeferlik affet. Bir daha yapacak olursa, cezalandırırsın, o zaman biz de aşçıdan yana çıkmayız. Hakettiği cezayı bulur.''**

Uzun pazarlıklardan sonra konuklar Trimalchio'nun asabını yatıştırıp, aşçının affedilmesini sağlarlar. Trimalchio, **''Madem ki pişirmeden önce temizlemeyi unuttun, şimdi önümüzde boşalt içini, bu belki sana bir ders olur da bir daha unutmazsın!''** diye, aşçının domuzu salonun ortasında ve herkesin içinde temizlemesini ister. Aşçı gömleğini giydikten sonra, bıçağını çıkararak domuzun karnını yarar. Yarıktan sucuklar, sosisler fışkırır. Sıra aşçının alkışlanıp ödüllendirilmesine gelmiştir.

Trimalchio bağnaz bir kibarlık budalası olarak asırlar boyu karşımızdadır. Kitaplığının Yunan ve Latin eserleriyle dolu olmasına karşın; kafası, kitaplığı bir zenginlik süsü olarak görmektedir. Bir zamanlar Homer'i okuduğunu söylerse de, Homer'den hatırladıkları oldukça karışıktır. Sözgelimi: Iphigenia'yı Achiles'in karısı yapar; Hellen'i Diomede ve Ganymede'nin kardeşi sanmaktadır; Niobe'yi Truva atına Daedalus'un soktuğunu zanneder. Misafirlerle tabak çanak konusunda başlatılan konuşma, böylece Homer'in altüst edilmesiyle biter. Trimalchio bu arada, en az konukları kadar sarhoş olmuştur. Karısı Fortuna'nın dans etmesini isterse de; Fortuna, kocasına sert bir dille, kendisine gelmesi gereğini hatırlatır. Trimalchio'nun israrına, tam bu sırada muhasebecisinin okumaya başladığı *—topraklarında olup bitenden söz eden—* özel gazete engel olur. Konuklar ve ev sahibi uzun süre özel günlük gazetenin okunmasını dinlemektedir. Derken daha incelikli bir sanat gösterisine geçilir:

Homer'in şiirlerinden tablolar canlandırılmaktadır. Daha sonra kendi yazdığı şiirlerin okunmasına geçilir. Cambazların gösterisinden sonra, hangi mesleğin daha önemli olduğunu açığa çıkaran bir tartışma başlamıştır! Doktorlar ve bankerler edebiyatçılardan sonra önem sırasında yerlerini alır. Sıra piyango çekilmesine gelir.

Bir oğlan biletleri konuklara çektirdikten sonra, yüksek sesle ödülleri okumaya başlar. *Sinek ve sinek-kâğıdı* — kuru üzüm ve Attica balıdır. *Tükür ve yala* — kamçı ile bir bıçak kazandığınızı müjdelemekte. *Zenginin hapishanesi* — gümüş bir kupa olarak karşımızdadır.

Konuklar arasında çıkan tartışmalar, ağız dalaşmalarına döner. Trimalchio çok eğlenmektedir. Birden köleler yolu açar ve mufaktan yüz kiloluk bir tabak içinde yatan, bütünüyle haşlanmış bir dana gelir. Ajax giysilerine bürünümüş bir köle, kılıcıyla danayı parçalamağa başlayıp, konuklara dağıtır. *Zarif ikramlar devam ederken,* ansızın bütün salon sallanmaya, tavandan korkunç çatırtılar gelmeye başlamıştır. Herkes korkuyla yerinden fırlar.Trimalchio'nun *—artık hepimizce bilinen—* yeni bir sürprizidir bu da. Tavanı örten bölmeler açılınca çok büyük bir tepsi —*''tarihi yemek davetlerinin anlatımında yer yer, tepsi tariflerinde ise sürekli olarak, kullandığımız dilin yetmeyişi, can sıkıcı büyüklük sıfatlarının yinelenmesine neden olmaktadır, özür dileriz.*— ortaya çıkar ve salona doğru alçaldıkça içindekiler görünmeğe başlar. Hamurdan yapılma bir Pripapus, kucağında *bilinen unsuru dışında* meyveler ve şekerlemeler taşımaktadır. Misafirler bu yeni ikram ile ilgilenirken her ne kadar yemeğin sonuna gelinmiş sanılırsa da, durum hiç de öyle değildir. Bu önemli yemek davetinin devamını, tahammül gösterenleri *yemeğin ortasında yalnız başlarına* bırakmamak üzere devam edeceğiz. □

eski-yeni çizgiler

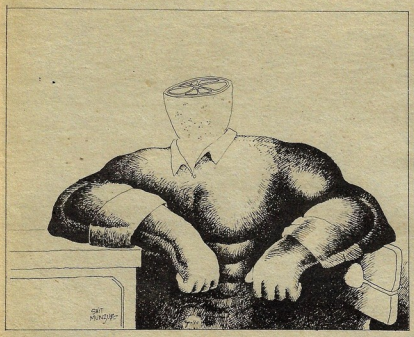

Sait Munzur

1959 yılında Erzincan'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Ankara'da yaptı. İlk eseri 1972 yılında yayımlandı. Karikatürleri birçok gazete ve dergide yayımlandı. Yurt içi ve dışında yapılan çeşitli yarışmalarda on bir ödül kazandı. "Güldük Yine de" adlı bir karikatür kitabı olan Sait Munzur, halen dil ve tarih-coğrafya fakültesi öğrencisidir.

arşiv konuşuyor

Jean Jaurès

1859'da Castres'te doğan Jean Jaurès, 1883 yılında Toulouse Üniversitesi'nde profesör oldu. 1885'te Tarne milletvekili seçildi. 1889 seçimlerini kazanamadı. 1893 seçimlerinde ise Sosyalist Parti'den Carmaux milletvekili seçildi. 1898 seçimlerini Dreyfus'ü tuttuğu için kaybetti. Fransız Sosyalist Partisi'ni kurarak çeşitli sosyalist eğilimleri birleştirmek istedi (1901), ama partisine Fransa Sosyalist Partisi karşı çıktı. 1902'den itibaren aralıksız milletvekili seçildi, hitabet gücü sayesinde sol kanat üstünde büyük etki yaptı. 1904'te l'Humanité gazetesini kurdu. 1904'te Birleşmiş Sosyalist Partisi lideri olan Jaurès, 31 Temmuz 1914'te Croissant kahvesinde Raoul Villian adlı bir akıl hastası tarafından öldürüldü. Sol birliğin seçimlerde kazandığı başarıdan sonra kemikleri büyük bir törenle Pantheon'a taşındı (1924). Çok güçlü bir hatip olan Jaurès, 1913 yılı mayıs ayında Pré-Saint-Gervais mitinginde konuşuyor.

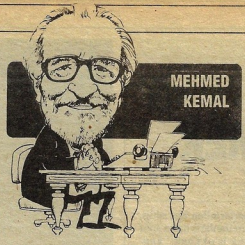

Laiklik ve Şeriat...

Türk-İslam sentezi adı altında yeni bir teori tutturanlar laikliğe karşı çıkamayacaklarını anlayınca, bu kez sahip çıkmayı yeğlediler. Laiklik, Atatürk döneminden beri değil, İslamiyetten bu yana varmış, hatta dahası Turanilerde, Orta Asya'dan bu yana göç eden kavimlerde bile varmış. Laiklik, yeni bir şey değil, nice yüz yıllar önce benimsediğimiz bir kavrammış. Demek Atatürk, *"Asrilik ne demektir?"* diye soran hoca efendiye, boş yere *"Adam olmaktır."* yanıtını vermemiş. Hoca efendi Turanilerden bu yana asriliğin tarih içinde bulunduğunu bilmez mi?

Prof. Neşet Çağatay'ın Türk Tarih Kurumu yayımlarından Belleten'de çıkan (Cilt QLII, Sayı: 167, Temmuz 1978) *"Laiklik Nedir, Şeriat Nedir?"* adlı bir risalesi var. Sanırım bu konuları ders notu olarak İlahiyat Fakültesi'nde de öğrencilerine okutmuştur. Bu broşürden yararlanarak laikliğin ve şeriatın ne olduğunu anlatmaya çalışacağız.

Sayın Profesöre göre, Atatürk devrimleri içinde en önemlisi laikliktir. Laiklik, Cumhuriyetin de bölünmez bir parçasıdır. Çünkü Cumhuriyet, halkın kendi içinden seçtiği meclislerin yönetimidir. Atatürk devrimleri içinde bir yerde Cumhuriyet olacaksa, onun yanıbaşında laiklik de olacaktır.

Laiklik nedir? Genel tanımına göre din işleri ile dünya işlerini ayırmak, bunları birbirine karıştırmamaktır. Laikliğin temelinde uygarlık vardır.

Batı uygarlığı diyoruz. Bazı kişiler bu uygarlığı Hıristiyanlıkla karıştırırlar. Yani uygarlığın Hıristiyanlıktan kaynaklandığını ileri sürerler. Hıristiyanlıkta böyle olunca, bunu İslamlığa da aktarmak isterler. Yani İslamlığın ilk kaynaklarına yönelir, devleti şeriatla yönetirsek uygarlığımız artar, öteki uygar ülkeleri geçebiliriz. Bu varsayım, kökeninde yanlıştır. Batı uygarlığının kökeninde Hıristiyanlık bulunsaydı, Doğuda, Afrika'da, Güney Amerika'da yaşayan Hıristiyanlar neden, ötekiler gibi, uygar olamadılar? Batı uygarlaştı da öteki Hıristiyan ülkeler neden yerinde saydılar?

Derler ki Batı'da din işleri ile dünya işleri birbirinden ayrıldıktan sonra uygarlık başladı. Pek öyle değil, Batı uygarlaştıkça din işleri ile dünya işlerini birbirinden ayırdı. Bu kolay olmadı, uzun ve büyük savaşımlar verildi. Bir daha din Batı uygarlığına elini sokamadı. Bizde ise bazı kimseler hâlâ din işlerini dünya işlerinden ayırmak istemezler. Neden? Uygar olacağız sanırlar da ondan.

Şeriata gelince, bu düzen toplumun, Peygamberin kalbinde doğup, Kuran'da metinleşen Tanrı buyruk ve yasalarına göre yönetilmesidir. Kutsal kitapta ve onu pekiştiren hadislerde ne yazıyorsa, toplum onunla yönetilecektir. Kuran' da, hepsi de inanca dayanan altı ilke ve öğütler vardır. İslamın beş koşulu dışında kutsal kitapta toplum yönetimi ile ilgili yasa niteliğinde iki yüz kadar kural bulunduğu söylenirse de bunun sayısının elliyi geçmediği saptanmıştır. Bu kurallar da evlenme, boşanma, miras, tanıklık, adam öldürme, hırsızlık, içki, zina, iftira gibi genel konuları kapsamaktadır.

Şeriatla devlet yönetmenin en son örneğini Osmanlılar vermiştir. Devletin başı olan padişah, yeryüzünde Tanrı'nın gölgesi ve Peygamberin halifesidir. Devletin, halka göre, ideolojisi Müslümanlıktır. Ama uyruğu içinde önemli bölümü de Müslüman değildir. Egemen ideoloji zamanla zayıflamış, Müslüman olmayan unsurlar imparatorluktan kopmuştur. Böylece şeriatla yönetilen devlet de bir süre sonra tarihe karışmıştır.

Şeriat, her Müslüman devlet tarafından kendine göre uygulanmıştır. Türlü İslam devletlerindeki uygulama bunun örnekleridir. *Harun Reşit*, hukukçu *İmam Malik*'e, *"Kitabımızı Kâbe'ye asalım, herkes okusun, uygulamada birlik olsun."* der. İmam Malik, *"Sakin ha,"* yanıtını verir. *"Çünkü ülkenin her yerinde ayrı ayrı yetkili hukukçular vardır."*

Horasan Valisi, *"Bura halkı Müslüman oluyor, ama sünnet olmuyor, bunlardan haraç alalım."* deyince, Halife: *"Tanrı, Peygamberi sünnetçi olarak göndermedi, Tanrı'nın birliğine inanan herkes Müslümandır."* yanıtını verdi.

Laiklik, dinle devlet yönetme, padişahlık, halifelik artık çağdaş dünyada tartışılmıyor, herkes yerini, niye kullanıldığını çok iyi biliyor. Dini araç olarak kullanıp toplumlar aldatılmıştır. Bunun acı örnekleri de tarihimizde doludur. Bugün böyle bir tartışmayı yeniden başlatmak, ekonomide geçerli ve tutarlı yolu tutturamayanların ve halkın gözüne din sürmesi çekenlerin gözbağcılığı olmuştur.

Anket Defteri

GAZANFER ÖZCAN

TİYATRO OYUNCUSU

1931'de İstanbul'da doğdu. Taksim Erkek Lisesi'ndeki öğrenimi sırasında bu okulun amatör topluluğunda yer aldı. (1947). Aynı yıl İstanbul Şehi Tiyatroları'na girdi. 1962'de eşi Gönül Ülkü ile kurduğu tiyatro, kısa sürede sevilen bir topluluk oldu. Oyunlarda çizdiği kompozisyonlarla büyük güldürü ustaları arasına girdi. Çeşitli kuruluşlarca birçok kez "Yılın en başarılı erkek oyuncusu" seçildi.

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? — *Kişinin çok sevdiği işinden ayrı kalıp onu yapamayacak duruma düşmesi.*

Nerede yaşamak isterdiniz — *Doğduğum yerde, alıştığım insanlarımla. Yani benim sütçümle, benim çevremle...*

Sizce yeryüzünde gerçek mutluluk nedir? — *Sağlık ve huzur... Çünkü huzurun içinde her şey mevcut. Eşim, param olanaklarım...*

Hangi hataları bağışlarsınız? — *Yalan haricinde hepsini.*

Edebiyatta en sevdiğiniz kadın kahraman? — *Halide Edip Adıvar. Mücadeleci yönü, aktiviteleri...*

En sevdiğiniz tarihi kişilikler? — *Atatürk, Churcill, De Gaulle, Nasır, Gandhi.*

En sevdiğiniz yaşayan kadın kahramanlar? — *Sevdiğim olamaz. Margareth Thatcher. Başbakan olabilmesi bile kafi.*

En sevdiğiniz besteci? — *Yusuf Nalkesen, Avni Anıl, Zeki Müren, Yıldırım Gürses.*

Bir erkekte en çok hangi özelliklere değer verirsiniz? — *Karakter sahibi olmasına, toplum içinde kimliğini beyefendi olarak ispatlamış olmasına.*

Bir kadında? — *Fiziksel yön aramadan, yani dişilik değil, kişilik sahibi olması.*

En büyük erdem nedir? — *Doğruluk, yardımseverlik. Fark gözetmeksizin sevecen olması.*

En sevdiğiniz uğraş? — *Beceremiyeceğim şey olan politika. O da çeşitli yönleri olan insanların yapabileceği bir şey.*

Kimin ya da kimlerin yerinde olmayı isterdiniz? *Kendi yerimde olmak en iyisi. Herkes gibi ben de Adnan Kaşıkçı'nın yerinde olmak isterdim, tabii.*

Başlıca karakter özelliğiniz? — *Bende Simetrimani var. Her şey yerli yerinde, düzgün, simetrik durmalı.*

Dostlarınızda en çok değer verdiğiniz özellik? — *Ayrımsız bütün insanlar dosttur.*

En büyük yanılgınız? — *Tekrar hariç birer defa yapmak şartıyla yüz defa değişik hatalar yapsalar kabulümdür.*

Mutluluk rüyanız? — *Rüyalarım belirlidir. Aynı rüyayı iki üç kez görürüm.*

Sizin için en büyük felaket ne olabilirdi? — *Çevremden ayrılmak. Hatta eşyalarımdan kopmak. Alışkanlıklarım tutku halindedir.*

Ne olmak isterdiniz? — *Polis.*

En sevdiğiniz renk? — *Kırmızı.*

En sevdiğiniz çiçek? — *Gül.*

En sevdiğiniz kuş? — *Konuşan papağan.*

En sevdiğiniz yazar? — *Kendi öz malımız olan yazarlarımızın hepsini ayrı ayrı severim.*

Yaşayan erkek kahramanlarınız? — *Kahraman Bapçum.*

Tarihte en sevdiğiniz kadın kahraman — *Jean d'Arc, İndra Gandhi.*

En sevdiğiniz isimler? — *Çiçek isimleri, Fulya, Gül, Yasemin.*

En nefret ettiğiniz şey? — *Yalan söyleyeni hoş görmem.*

Tarihte en nefret ettiğiniz kişilikler? — *Bana zararı olmayan bin yaşasın.*

Hayran olduğunuz askeri başarılar? — *Sakarya Meydan Muharebesi, Gelibolu ve İnönü Savaşları.*

Hayranlık duyduğunuz reformlar? — *Atatürk'ün Cumhuriyeti kurduğu dönemden son nefesine kadar yaptığı her türlü devrim. Türkiye için ölçüsüz büyük reformlardır.*

Hangi doğal yeteneklere sahip olmak isterdiniz? — *Şu andaki yeteneklerimden memnunum.*

Nasıl ölmek isterdiniz? — *Makyajımı silerken.*

Yaşam ilkeniz? — *İşte geldim gidiyorum. Şen olasın Halep şehri.*

DERT BABASI

Vural Sözer

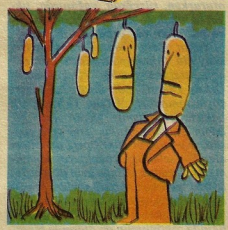

HIYAR AĞACI

Süleyman Bostan soruyor:

"Sevgili Dert Babası, Japon tarım bilginlerinin ilginç bir yöntem geliştirdiklerini geçenlerde bir gazetede okudum. Bu yeni yönteme göre Japonlar, bahçe ve bostan bitkilerini ağaç gibi, köklü hale dönüştürmeyi başarmışlar! Örneğin bir domates fidesi, hiç sökülmeden on yıl süreyle ürün verebilecekmiş! Bu yöntem bizde de uygulanamaz mı? Ne dersiniz?"

Uygulama, özellikle hıyar türleri için çok iyi olur derim. Her yıl dikip söceceğimize, on yıl sonrasının hıyarını bugünden yetiştiririz. Sofralarımızdan çoban salatası eksik olmaz.. Fena mı?

DOĞAL GAZ

Kıymet Bilir soruyor:

"Sayın Dert Babası, doğal gaz hakkında bilgi verir misiniz? Nedir doğal gaz?"

Evladım, doğal gazlar, uğraş gerektirmeden kendiliğinden çıkan gazlardır. Alttan çıkanına "tam gaz", üstten çıkanına "yarım gaz" denir. Ben böyle biliyorum. Yanlış olabilir. Bir bilene sor istersen.

Yevmül malûmatül müstakim

ADAB-I TAAM

Tahrir eyleyen:

İbni Yusuf Vehbi

Elinizden bırakamayacağınız bir başvuru kitabı. Tavsiye olunur.

Allah için nasıl yiyeceksiniz?

- Evvel emirde, alenen yemek fevkâlade günahtır. Yiyenin ne yediğini kimse temaşa eylememeli, imrenmemelidir. Aksine tevessül edenler çarpılır.
- Taam sırasında bacaklar şakül vaziyette olmalı ve tek el üzerinde amuda kalkılmalıdır.
- Yediğini iki elle kavramak caiz değildir. Sol elle avuçlamak kâfidir. Sağ el serbest kalmalı, bilahare sol elin orta ve şahadet parmakları sahana duhul eylenmelidir.
- Taamı müteakip, her taraf üzerine su dökerek yalanmalı, yalanırken ağız şapırdatılmamalıdır.
- Yemeyip de yanında yatan sevaba girer.
- Yaşlılıkta fazla taam eyleyene nüzül iner.. Vesselam.

YEDİKLERİNİ KUSTU — Pişmanlık Yasası'ndan yararlanmak için başvuran bir anarşit, yediği bütün haltları kustu. Yukarıdaki fotoğrafta, pişman olan sanığın ağzından çıkan itiraflar pişmaniye halinde görülüyor. **(Foto: BABA)**

Bir çırpıda iki öykü

Çağdaş Macar Edebiyatı'nın en ünlü adlarından ***İstvân Örkény,*** *1912 yılında doğdu. Babadan oğula eczacılık yapan bir aileden geliyordu. Geleneğe uyarak eczacılık ve kimya mühendisliği eğitimi gördü. Ama* ***"yazma tutkusu"*** *denen mikrop kanına girmişti bir kere. Uzun yıllar yayımlanamadan, kimse tarafından tanınmadan yazdı durdu. Ancak 36 yaşında yazarlığı meslek edinebildi.*

İlk yazdıklarını savaş öncesinde ***'avangard'*** *dergilerde yayımlatabilmişti. Savaş sırasında Yahudi olduğu anlaşılınca* ***Teğmen Örkény'nin*** *rütbesi söküldü, kendisi de bir kampa atıldı. Arkadaşlarını eğlendirmek için uydurma bir kurşuna dizme töreni düzenleyen Alman subayı yarım saat süreyle sırtına nişan aldığından, hâlâ sırtındaki bir noktanın durmaksızın sızladığından yakınır durur.*

Kızılordu'nun gelişi ***'Örkény'yi*** *kurtardı, ama bu kez de bir savaş tutsakları kampına atıldı. Yirmi kilo verdikten ve 1000 sayfa karaladıktan sonra yurduna döndü. Ancak orada yayımladığı ilk kitabı da hoşa gitmedi, bıçağın altına gitti. Ne gam! Örkény yazarlığı binbir takma adla sürdürdü. 1956 olaylarından sonra fabrika işçiliği bile yaptı. Ama* ***"Tot Ailesi"*** *adlı oyunuyla da dünyanın hayranlığını kazandı.* ***Örkény*** *kendini şöyle tanımlıyor:* ***"Benim yazdıklarımla zamandan kazanacağınız kuşkusuz. Bir yumurta haşlarken, telefonun çevir düdüğünü beklerken öykülerimden birini okuyabilirsiniz. Bu küçük öyküleri ayakta, otururken, rüzgârda, yağmurda, tıklım tıklım dolu bir otobüste, hatta yolda yürürken okuyabilirsiniz."***

Yakın dostu ***Tibor Tardos'un Örkény'nin "Minimythes-Küçük Mitler"*** *adlı kitabına yazdığı* ***"Örkényland-Örkény Ülkesi"*** *adlı önsöz ise yazarı şöyle tanıtıyor:* ***"İstvan Örkény,*** *ilk bakışta iyi yetişmiş, güven veren bir adam izlenimi bırakır. Her yere çağrılır. Kadınların elini öper, adamları efendice selamlar, çocukların yanağını okşar, çağrıldığı evin döşenişiyle ilgili gereken sözleri söyler. Masada oturmayı, gerçek bir centilmen gibi çayını, içkisini içmeyi bilir. Veda ettiğinde, olumlunun da ötesinde bir izlenim bırakır. Uğranılan zararın uzantısı ancak bir süre sonra belli olur. Büyükannenin şapkasındaki kiraz ya da çiçek koparılmıştır. Çocukların oyuncaklarının yeri değiştirilmiş, ev sahibinin şapkası tavşan tüyleriyle kaplanmıştır. Ev sahibesinin gelin tacını güveler yemiş, imparatoriçenin nedimesi olan büyükannenin portresine sakal bıyık çizilmiştir. Artık kuşku kalmaz kimsede: Efendi sanılan konuk terbiyesizin biridir. Ancak benzerleri de çoktur.* ***Boris Vian, Rabelais*** *gibi adlar ilk akla gelenlerdir.*

Biz Örkény'nin biri yumurta pişirme, öbürü telefonun çevir düdüğünü bekleme süresinde okunacak bir öyküsünü sunalım ve yargıyı okurlarımıza bırakalım:

Bu Nasıl Yerçekimi?

Kaynakçı **İsti Pisti,** her zamanki gibi sabahın saat üçünde evine döndü. Taksinin parasını ödedi, apartmanın giriş kapısını çaldı. Budapeşte'de geceleri bir düğmeye basılır, ama bunun sonucunda kapı gıcırdayarak açılmaz, kapıcı söylene söylene yatağından kalkıp kapıyı açmak zorundadır.

Pisti'nin apartmanının kapıcısı da, tatsız tuzsuz, özellikle huysuz biriydi. Üstüne üstlük, düzenli olarak sabahın saat üçünde kendisini zilzurna sarhoş uyandıran kaynakçıya büyük bir kin besliyordu.

—Günaydın, kardeş! Günaydın, dostum, dedi kendini kapıcısıyla pek içli dışlı sanan sarhoş.

Yaşam böyledir işte, insan iki üç kadeh attı mı her şeyi toz pembe görür.

—Rezil, sen de, diye mırıldandı kapıcı, çarpık, pis herif!

Kaynakçıyı içeri aldı, kapıyı kilitledi ve odasına dönüp yattı. Sabaha kadar yeniden uyuma umudunu hepten yitirmişti.

Pisti asansöre bindi, üçüncü kata çıktı, garson yerine girdi. Bu sevimli delikanlı yaşamdan her istediğini elde ediyordu. Tehlikeli bir işin fazlasıyla hak edilmiş karşılığı: Öğleden sonra saat ikiden geceninonuna kadar, elinde bir kaynak makinesi, Erzsebet Köprüsü'nün tepesinden inmiyordu. Savaşın başkentin göbeğinde unutulmuş son kalıntısı olan bu dev iskeleti, öteki yedi kaynakçıyla birlikte söhmekti görevi.

Balkon kapısını açtı. Dışarda hafif hafif kar yağıyordu. Daire yeniydi, buram buram taze çimento, boya, biraz da kaynakçının en sevdiği içki olan erik rakısı kokuyordu. Gerindi, balkonda birkaç adım yürüdü. Ve çok hata etti. Yeni bitmiş olan balkonlarda korkuluk yoktu; iki çapraz tahta, oldukça simgesel bir biçimde, insanları boşluğa uçmaktan koruyordu. **Pisti** böylesi kırılgan engelleri görecek durumda değildi. Kolları yıldızlara doğru uzanmış, üç adım attı ve düştü.

Biraz da giysilerinin arasından süzülüp, tatlı tatlı derisini okşayan rüzgâra borçlu olduğu fiziksel bir hoşnutlukla, uzun uzun düştü. Kendi ekseni çevresinde bir dönüş yaptı ve düşüşünü balkonun altındaki kar yığınına dalarak tamamladı. Pantolonuna kar doldu. **"Yeeh-hey"** diye bağırdı kaynakçı. Yüksek sesle güldü, sonra yığının arasından çıkıp üzerindeki karları silkeledi ve kapıyı çaldı.

Zil sesi kapıcıyı yatağında zıplattı, ama bir süre daha yerinden kalkmadı. Nasıl oluyordu? O domuzun sarhoşu dönmemiş miydi? Apartmanda oturan herkes dönmüştü. Öyleyse ne gibi bir felaket gelebilirdi başına? Belki bir cankurtaran arabası ya da polis? Ayağa kalktı, geceliğinin üzerine pantolonunu geçirdi, kışlık pardösüsünü, atkısını aldı ve açmak üzere kapıya yürüdü. Büyük şaşkınlık! Soluğu kesildi. Gözleri yuvalarından uğradı.

—İyi akşamlar kardeş, selam dostum, dedi kaynakçı keyifli birsesle.

Islık çalarak içeri daldı, asansörde kayboldu. Kardeşi, dostu saydığı kapıcı haykırmaya, üstünü başını parlatmaya, yere düşen pırtıların üzerinde tepinmeye koyuldu. Çırılçıplak, tir çığlıklar atarak, 14 kere bina blokunun çevresini dolandı.

Bir cankurtaran gelip kapıcıyı aldı, götürdü. Baskıya girdiğimiz şu sıralar, zavallı kapıcının aklı hâlâ başına gelmemişti.

K.H.G.'nin Anısına

—Hiç **Hölderlin'**den söz edildiğini duymadınız mı? diye sordu **Profesör K.H.G.** bir beygir ölüsünü gömerken.

—O da kim? diye sordu Alman gardiyan.

"Hyperion" adlı romanın yazarı, diye açıklamada bulundu insanları aydınlatmaktan hep hoşlanan **Profesör K.H.G.** Alman romantizminin en önemli kişisi oydu. Ama **Heine'**yi alırsak...

—Kim bu adamlar? dedi Alman.

—Bu adamlar ozan, karşılığını verdi **Profesör K.H.G.** Tıpkı, adının size yabancı gelmeyeceğini sandığım **Schiller** gibi.

—Kuşkusuz, diye karşılık verdi beriki.

—**Rilke'**nin adı da size yabancı olmamalı?

Evet, dedi, Alman muhafız.

Pancar gibi kıpkırmızı kesildi ve bir kurşunda **K.H.G.'**yi temizledi.